

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1877. Första Kammaren. N:o 19.

Lördagen den 7 April.

Kammaren sammanträdde kl. 7 e. m.

Justerades ett protokollsutdrag för sammanträdet å f. m. och protokollet för den 5 dennes.

Fortsattes föredragningen af Stats-Utskottets utlåtande N:o 21, angående regleringen af utgifterna under riksstatens Åttonde hufvudtitel.

Punkten 5.

Mom. a.

*Ombildning af
adjunktsinrätt-
ningen vid
universiteten.*

Herr Ribbing, Sigurd: Oaktadt endast mom. a är föredraget och det således närmast är derom jag har att yttra mig, då jag nu begärt ordet, torde det tillåtas mig att i sammanhang härmed kasta några blickar äfven på de följande momenten, nemligen så vidt som jag dertill föranledes af sambandet mellan det nu föreliggande och de följande.

Då jag vid remissen af Kongl. Maj:ts proposition blef satt i tillfälle att yttra mig i den organisationsfråga för universiteten, som nu föreligger, utgick jag från ett angifvande af de allmänna fordringar, som man efter min tanke har att ställa på universitetsundervisningen, och jag sökte att pröfva och kritiskt skärskåda det af chefen för Ecklesiastikdepartementet framlagda förslaget från synpunkten af dessa fordringar, så väl som ock med afseende på förslagets öfverensstämmelse med de grunder för "adjunktsinstitutionens och de nuvarande docentstipendiernas ombildning", efter hvilka grunder ett sådant förslag af sistlidne Riksdag blifvit begärdt och hvilka ecklesiastikministern då förklarade sig villig att vid förslagets utarbetande iakttaga. Frågan har nu kommit i ett annat läge, då Stats-Utskottet för sin del funnit, såsom orden lyda på sid. 16 i dess betänkande, "det framlagda förslaget stå i hufvudsaklig öfverensstämmelse med de grunder, som i sådant hänseende af senast församlade Riksdag framställes", och af sådan anledning på det amplaste förordat bifall till Kongl. Maj:ts proposition härom. Visserligen har Utskottet

Ombildning af
adjunktsinrätti-
ningen vid
universiteten.
(Forts.)

till denna tillstyrkan bifogat några, jag vet ej om jag skall kalla dem, anmärkningar eller betraktelser — ty de äro hållna i den mest undfallande stil — hvilka betraktelser ådagalägga en stor välvilja mot universiteten och för öfrigt äro af intresse, såsom en måttstock på huru pass djupt Utskottet inträngt i sjelfva grundfrågan. Men dessa betraktelser äro likväl ej af art att på förslaget i det hela i någon väsentlig eller ens nämnvärd mån inverka. Under sådana förhållanden tager jag mig nu friheten att betrakta detta förslag, till att börja med, såsom en gifven organisation för en vigtig del af universitetsundervisningen och med några ord angifva huru denna för nämnda undervisnings särskilda afdelningar tager sig ut, hvarvid jag närmast och direkt afser Upsala universitet, såsom det jag noggrannast känner.

Hvad då först beträffar den medicinska fakulteten och den naturvetenskapliga sektionen inom den filosofiska fakulteten, må det villigt erkännas, att under det de ordinarie professorerne i hvardera afdelningen bibehållits vid sina uppgifter, den preliminära eller propedeutiska undervisningen, för hvilken jag tagit mig friheten att ifrå, i dessa afdelningar är på ett i det hela ganska tillfredsställande sätt tillgodosedd. När jag säger detta, erinrar jag mig visserligen mycket väl, huruledes Herr Departementschefen i anledning af mina yttrade åsikter om denna undervisning vid remissen af den Kongl. propositionen om statsverkets tillstånd och behof i denna Kammare (Första Kammarens protokoll N:o 3 sid. 37) förklarade, att honom veterligen någonting jemförligt med den plan och det yrkande, jag framstälde om ordnande och tillgodoseende af denna preliminära undervisning och detta första handledande af studierna i de särskilda vetenskaperna, icke funnes vid något universitet. Och dock hade den ärade departementschefen icke behöft gå till aflägsnare universitet i verlden, än just till våra egna och till sitt eget föreliggande förslag, nemligen i hvad angår de medicinska och naturvetenskaperna, för att finna en universitetsundervisning af sådan art redan verklig och förordad till bibehållande och vidare utveckling. I fråga nemligen om den preliminära undervisningen, handledningen och införandet af discenterne i vetenskapen, är det klart att för de praktiska eller naturvetenskapliga ämnena äro laborationer eller öfver hufvud taget praktiska öfningar under lärarnes handledning precis detsamma, som inom andra delar af vetenskapen skriföfningar, muntlig handledning i vetenskapernas första och tidigare elementer o. s. v. Mera oerhördt var mitt yrkande i detta afseende således icke, än att Herr Departementschefen i sitt eget förslag, på ett i det hela mycket tillfredsställande sätt, tillgodosett just detta yrkande hvad de nämnda reala vetenskaperna angår. Dessa praktiska öfningar hafva förut skötts af adjunkterne. Nu är i den medicinska fakulteten de härvid verksamma lärarnes antal ökadt från 5, som adjunkterne äro, till 7; inom den naturvetenskapliga eller matematiskt-naturvetenskapliga sektionen är de extra ordinarie professorernes och laboratorernes antal precis detsamma, som de nuvarande adjunkternes, men dertill komma tre åt denna sektion anslagna, vid vissa ämnen fixerade docentstipendier. Äfven här är således den preliminära undervisningen genom tillökning i lärareplatsernas

*Ombildning af
adjunktinrätt-
ningen vid
universiteten.
(Forts.)*

antal bättre tillgodosedd än nu, att icke tala om att dessa lärare äro försedda med bättre löner; hvartill kommer att båda afdelningarne fått behålla de dem anslagna arfvoden för amanuenser, kompletterande den ifrågavarande handledningen; arfvoden, hvilka i den medicinska fakulteten uppgå till summa 5,350 kronor för 9 platser, i den naturvetenskapliga sektionen till 3,850 kronor med 8 platser, förutom boställen och ved. Ser man åter på de pekuniära medlen för de båda nämnda afdelningarne, så äro äfven de ökade, nemligen för den medicinska med 1,250 kronor och för den naturvetenskapliga sektionen med 1,550 kronor utöfver hvad dessa förut hafva att disponera. — När jag säger detta, får jag lof att på samma gång bemöta en invändning mot en likartad beräkning, som jag gjorde, då jag vid remissen talade om de för hvarje särskild afdelning disponibla medlen. Departementschefen sade då (Första Kammarens protokoll N:o 3, sid. 38) att det icke var riktigt att i fråga om befintliga medel *dela* dessa mellan universitetets särskilda afdelningar och på sådant sätt afse blott de särskilda afdelningarnes behof, utan att man borde se på det hela och taga hänsyn till hvad som då visade sig såsom de mest trängande behofven. I detta fall ber jag att få anmärka, att enligt Riksdagens skrivelse skulle de för omorganisationen tillgängliga medlen bestå af adjunktslönerna och de nuvarande docentstipendierna. Detta visar sig af Riksdagens skrivelse N:o 42, sid. 11. Den 12 Maj 1876 aflät Kongl. Maj:t bref till kanslersemetet, kontrasieradt F. F. Carlson, hvori, bland annat, hvarje fakultet eller sektion anbefaldes att *särskildt* uppgöra och inkomma med utlåtande om ordnande af adjunktsväsendet, dock med iakttagande deraf, att befintliga tillgångar icke öfverskredos. Att nu uppgöra ett förslag utan att öfverskrida befintliga tillgångar och göra detta utan att *känna* hvilka de befintliga tillgångarne äro; det är åtminstone för menskligt förstånd ett olösligt problem, hvarföre ock vederbörande sektioner och fakulteter, som icke gjorde anspråk på att ega något öfvermenskligt förstånd, nödgades att, till åtydnad af detta, Kongl. Maj:ts genom hans chef för Ecklesiastikdepartementet utfärdade bref, företaga den nu af departementschefen klandrade delningen. Jag, som heller icke kan finna något annat sätt vid fullgörande af den anbefalda åtgärden, vidblifver således denna delning och betraktar de enligt densamma befintliga medlen såsom sådana. Då visar det sig, såsom jag redan nämnt, att lärarekrafterna för den preliminära undervisningen eller de praktiska öfningarne blifvit i båda dessa afdelningar ökade; de för densamma disponibla medlen likaledes, till de belopp, jag nämnt. Att således ock inom dessa afdelningar skäl finnas att i afseende på undervisningen vara nöjd med förslaget, synes mig otvifvelaktigt. Visserligen återstår, från min synpunkt, ännu en anmärkning, nemligen det ringa och efter min tanke otillräckliga lönebeloppet för de föreslagna extra ordinarie professorerne. Men äfven olägenheterna häraf mildras hvad angår de ifrågavarande afdelningarne af universitetet. I sitt utlåtande och förslag i ämnet har den medicinska fakulteten (Utl. den 24 Aug. 1876) nemligen uttryckligen förklaradt, att de nya s. k. extra ordinarie professorerne icke kunna ställas i jembredd med de ordinarie, utan

Ombildning af
adjunktinrätt-
ningen vid
universiteten.
(Forts.)

skulle stå i ett underordnad förhållande till dessa, då de ordinarie vore, hvar för sig, prefekter för institutionen och de extra under prefekternes ledning eller anvisning skulle praktiskt tjenstgöra på dessa institutioner eller, som den medicinska fakulteten uttrycker sig, skulle "ersätta de nuvarande laboratorerne och just därför, liksom de sistnämnde, vara befriade från offentlig föreläsningsskyldighet, hvilken befrielse fakulteten anförde såsom skäl för att de då äfven kunde hafva mindre lön. Den naturvetenskapliga sektionen åter (Utl. den 23 Aug. 1876) förklarar med uttryckliga ord, att de extra ordinarie professorerne "äro faktiskt laboratorer med underordnad ställning till de ordinarie professorerne, såsom prefekter för hvar sin institution" och att de äfven därför skulle hafva mindre eller ingen föreläsningsskyldighet. Under sådant förhållande kallas dessa lärare visserligen professorer, men hela deras verksamhet är dock af annan art, än de öfriga professorernes, och då må äfven finnas drägligare, att de hafva annan lön.

Vänder jag mig nu till den juridiska fakulteten, så har den väl icke fått *ökadt antal* lärareplatser; men den har åtminstone fått så många, som den begärt och nu eger, nemligen, utom de 5 ordinarie, 2 extra professorer i stället för de nuvarande 2 adjunkterna. Dessa extra professorer hafva visserligen icke fått den lön, fakulteten begärde, eller 5,300 kronor, utan denna lön har blifvit nedsatt. Men den har likväl bestämts till det högre belopp af de två, som enligt Kongl. Maj:ts proposition komma i fråga för extra ordinarie professorer, nemligen 4,500 kronor. I afseende på docentstipendier har fakulteten fått nöja sig med två. Detta är uppenbart för litet för representerande af den preliminära undervisningen, då densamma inom denna fakultet icke består i laborationer, utan i muntligt och skriftligt öfvande i hvart och ett af de särskilda ämnen, som fakulteten omfattar och som af särskild lärare är representeradt. Hvad för öfrigt dylika, vid vissa ämnen fästade docentstipendier för universitetet betyda, derpå är det närvarande tillståndet just inom den juridiska fakulteten ett exempel. Af de medel, som sistlidna Riksdag beviljades juridiska fakulteten i Upsala för lärarekrafternas förökande, har fakulteten disponerat 1500 kronor till *ett* docentstipendium. Medelst detta har det lyckats fakulteten att denna termin kunna uppehålla en af de juridiska professionerna, som innehafvaren är hindrad att sköta. Den docent, som mot erhållande af detta stipendium mottog förordnandet, förklarade nemligen, att, om han ej finge dessa medel, ämnade han begifva sig från universitetet. Men i samma fakultet finnes också ännu en profession, hvars innehafvare är hindrad att denna termin sköta föreläsningarne — och dessa ligga nere. — Fakulteten skall för öfrigt, enligt det af Stats-Utskottet förordade förslaget, af sina förut disponibla medel förlora 1,700 kronor; den är således i det hela icke mycket att prisa lycklig.

Värst står det likväl till för den teologiska fakulteten och den humanistiska sektionen af den filosofiska. Dessa jemte den juridiska äro de, som af sina disponibla tillgångar fått släppa till tillökningarne i medel åt den medicinska fakulteten och den naturvetenskapliga sektio-

*Ombildning af
adjunktseinrätt-
ningen vid
universiteten.
(Forts.)*

nen, liksom ock de 9,500 kronor, som bilda, att jag så må säga, öfverlopps-fonden, och de hafva i proportion deraf fått sina behof af lärare-krafter afprutade. Den förra eller teologiska fakulteten hade uttryckligen uppgifvit, att den ansåg 4,500 kronor för sina adjunkturers förvandling till e. o professioner vara för litet; den begärde för hvarje sådan 5,000 kronor i lön under förklaring tillika, att äfven detta kunde anses tillräckligt endast under det vilkor, att de e. o. professorerne finge i ordning efter ålder i tjensten uppflyttas i den högre lönegraden (Utl. den 28 Juni 1876). Fakulteten hade vidare begärt ett anslag af 2,000 kronor för en assistent vid de praktiska öfningarne och förklaradt, att derunder stode en erfaren och fullt duglig man icke att för detta ändamål få, äfvensom att erfarenheten visat, att *en* assistent i allt fall vore för litet. Derjemte hade begärts docentstipendium. Detta var hvad af fakultetens lärare, som ansvarade för undervisningen, var uppgifvet och förklaradt såsom det minsta oundgängliga för erhållande och kvarhållande af fullt kvalificerade lärare och för nöjaktigt skötande af den fakulteten åliggande undervisningen och öfningarne. Ser man på det nuvarande kyrkliga tillståndet i allmänhet inom de svenska församlingarne och till och med inom det svenska presteståndet, det fullständiga virrvarr i läromeningar och lärosträfvanden och den upplösningsprocess, som der i våra dagar uppenbara sig; då kunde det väl tyckas som skulle den tanke tvinga sig på en hvar, att här om någonstädes behöfves hjälp för att få ordning och enhet, åtminstone inom statens egen kyrka och dess presterskap — och detta icke för de teologiska fakulteternas vid universiten skull, utan för den svenska statens och den svenska kyrkans egen skull. Hvad universitetet såsom sådant kan göra och åstadkomma af sådan hjälp, derpå är svaret enkelt: det består i att stärka och kraftigt stärka den teologiska undervisningen. Hvad dertill fordras har, såsom jag nyss sade, de sakkunnige uppgifvit. Det föreliggande organisationsförslaget upptager visserligen i stället för de nuvarande tre adjunkturerna lika många extra ordinarie professioner, men med mindre löner än den minsta, som fakulteterna ansett nödig för att kunna kvarhålla framstående förmågor. Från 5,000 kronor nedsattes lönen till 4,500 för *en* af de 3 extra ordinarie professorerne; detta, undantagsvis åt denne beviljade, jemförelsevis högre lönebelopp motiveradt af "svårigheten för den teologiska fakulteten att kvarhålla framstående förmågor, med hänsyn till lättheten för dem att få fördelaktig och gagnarik anställning på annat sätt" (Kongl. Maj:ts proposition, bil. 7 s. 29). De två andra extra ordinarie professorerne, hvilkas utsigter till fördelaktig praktisk anställning är lika stor, skulle förmodligen, sådant oaktadt, kvarhållas vid universitetet af glädjen att på nära håll skåda kollegans lycka att hafva de 500 kronorna, som förmenas skola förmå honom att kvarstanna, under det de sjelfva få nöja sig med 4,000 kronor hvar. Något avancement efter ålder, som fakulteten ansett såsom vilkor för att kunna kvarhålla dem, har icke blifvit föreslaget. Assistenten med 2,000 kronor är bortstruken; ett docentstipendium är beviljadt. Fakultetens tillgångar ha minskats med 4,000 kronor — så att de medel, Riksdagen beviljat fakulteten

Ombildning af
adjunktsinrätt-
ningen vid
universiteten.
(Forts.)

”till lärarekrafternas förstärkande“, nu skola fråntagas densamma, på 500 kronor när. Men — ”man måste (vid dispositionen af medel för universitetets särskilda afdelningar) se på det hela och hvar behöfvnen äro mest trängande“, säger den ärade departementschefen — motsatsen lärer således gälla den teologiska undervisningens behof. Ja det märkliga har inträffat, att till och med vid ordnandet af undervisningen utanföre den teologiska fakulteten har detta ordnande icke förblifvit utan ett ofördelaktigt inflytande på nämnda fakultet. De tre ämnena inom den humanistiska sektionen, nemligen grekiska och hebreiska, de språk, hvarpå, som bekant, Bibeln är skriven, samt filosofi, dessa tre, som inom sagde sektion närmast inverka på den teologiska undervisningen och dess soliditet, äro just de, som, jemte estetiken, blifvit mest stufmoderligt behandlade. Stats-Utskottet har väl mildrat saken för den teologiska fakulteten så till vida, att det föreslagit, att af de s. k. öfverloppsmedlen 1,500 kronor skulle få användas till ytterligare ett docentstipendium inom fakulteten. Välviljan häraf är jag den siste som skulle vilja förneka, och likaså gagnet. Ty då otvifvelaktigt är, att ett s. k. docentstipendium måste användas för en assistent vid de praktiska öfningarne, så finnes först med det andra, af Stats-Utskottet tillstyrkta, ett verkligt docentstipendium inom den teologiska fakulteten. Detta är en fördel, nemligen så vida man icke låter förleda sig till den tro, att med dessa 1,500 kronor bristerna i undervisningen inom fakulteten vore afhjelpa: utvecklar sig den opinionen, är den af större skada, än de 1,500 kronorna äro till gagn.

Går jag slutligen till den humanistiska sektionen, så äro der 5 nya e. o. professioner föreslagna, och den ärade departementschefen förklarade vid remissen af Kongl. Maj:ts proposition (Första Kammarens protokoll n:o 3 sid. 38) att, då så vore händelsen, kunde man icke med skäl förebrå förslaget, att denna sektion blifvit förbisedd. Ja, det beror på jmförelse mellan de lärarekrafter och de disponibla medel, som sektionen nu eger, och de, den enligt förslaget får. Bland de 5 föreslagna professionerna afser den ena ett ämne, som hittills icke är representeradt och icke skall utgöra examensämne, allra minst efter den erinran Stats-Utskottet gjort, att examensämnen genom den nya anordningen icke finge blifva flera. Det är således 4 e. o. professioner i hittills varande undervisningsämnen och i sådana, hvori undervisning för examina är nödvändig, hvilket utgör jemnt hälften af de nu befintliga adjunkturerna i sådana ämnen, hvadan således lärarnes antal här är nedsatt till halft. Sektionen hade deremot begärt ett vid bestämdt ämne fäst docentstipendium för hvarje i examina ingående läroämne inom sektionen; förslaget upptager 4. Hvertill detta leder är lätt att se. Det säger sig nemligen sjelf att, så vida man icke kan garantera professorernes odödlighet och oafbrutna helsa, så, när motsatsen inträffar och de icke kunna sköta sina platser, afstannar undervisningen och examineringen i de ämnen, der icke extra ordinarie professorer finnas — och sådana finnas, som sagdt, blott i 4. d. v. s. en tredjedel af sektionens ämnen — ej heller stipendierad docent, hvilka också ej äro mer än 4. Hvad åter den preliminära undervisningen angår, är den genom statens försorg till-

Ombildning af
adjunktsinrätt-
ningen vid
universiteten.
(Forts.)

godosedd likaledes blott i hvart tredje ämne — nemligen i dem, som få docentstipendier. I de andra? ja, låt mig taga ett kort exempel af den vetenskap, hvori jag sjelf är lärare. Förr fans vid gymnasierna en lektor i filosofi, och undervisningen i detta ämne meddelades under 3 år; nu undervisas i filosofi 2 timmar i veckan, endast under lärjungarnes sista skolår. Den naturliga följden häraf, hvad angår lärare och lärareplatser i filosofi, är, att vid tillsättande af lektorer, som skola undervisa i filosofi, den hufvudsakliga vigten aldrig kan fästas vid de sökandes skicklighet i detta ämne: det blir ett biämne, inflickadt med än ett, än ett annat lektorat med hufvudsakligen *annat* läroämne, och skicklighet i det förstnämnda eller filosofi blir därför af ringa eller ingen vigt såsom merit för lektorat. Någon uppmuntran att vid universitetet evertuera sig i filosofi finnes således icke med hänsyn till befordran vid elementarläroverket. Beträffande åter lärjungarne, så blir äfven för dem filosofien ett biämne ej mindre med hänsyn till den ringa tiden för att deri inhemta kunskap, än äfven af den anledning att, af nyss anförda skäl, det alls ej är sagdt eller att förutsätta att läraren är särdeles skicklig deri eller intresserad deraf. Jag skulle kunna angifva ett läroverk, hvars lärjungar läsa sammanlagdt 8 timmar filosofi; — de gå igenom i maturitetsexamen.

I bådadera afseendena skulle då universitetet utgöra och lemna åtminstone *någon* hjälp och ersättning, så väl för de många vetenskapsmän, som ville egna sig åt filosofi, men vid elementarläroverket ej hafva någon utsigt att för sin duglighet deri finna praktiskt erkännande, som för den nyblifne studenten, som behöfver att vid universitetet få handledning till och med i elementerna af en vetenskap, som han vid elementarläroverket under nyssnämnda förhållanden studerat. Hvem skall lemna denna handledning? Hitills har funnits, utom professorerne, åtminstone *en* adjunkt i filosofi. Nu föreslog den humanistiska sektionen väl denna adjunkturs indragande, men nemligen mot ersättning af ett docentstipendium för *hvarje* af de filosofiska ämnena. Någon extra ordinarie profession i filosofi upptager det föreliggande förslaget icke; att af summa 4 docentstipendier inom hela den humanistiska sektionen filosofien skulle få mera än, i lyckigaste fall, *ett*, derpå är ej att tänka. — Hvad visar nu detta exempel? *Det*, att man visst ej behöfver förfölja en vetenskapsidkare, man behöfver allenast de facto visa, att för *den* vetenskapen och dess lärande finnes ingenstädes tid, ingenstädes rum, för dess idkare ingenstädes bröd: och man skall nå den säkra följden, att vid universitetet ingen skall egna sig åt denna vetenskap för att deri utbilda sig till duglig lärare, icke heller vid elementarläroverken någon undervisning i den gifvas eller vinnas, som förtjenar namnet. Jag kan gagna mitt fädernesland och utveckla min bildning utan att egna mig t. ex. åt filosofien. Och, vidare, om vid läroverken lärjungarne få föga undervisning i ett ämne; vid universitetet ingen är, som hjälper dem i de försummade elementerna: hvad under då om, när studerande, som i elementarläroverket lärt sig ganska litet, men likväl fått betyg på att ega insigter t. ex. i filosofi, ändå med skrala insigter i ämnet slutligen tränga sig igenom en examen, det å ena sidan heter att examinatorsn varit slapp i undervisningen

Ombildning af
adjunktsinrätt-
ningen vid
universiteten.
(Forts.)

och är det i pröfningen; å den andra, och detta oakadt, samme examinator af examinandi sjelfva och deras närmaste anses såsom en personifierad anakronism af stränghet, filosofien sjelf såsom afskräckande. Till yttermera visso innehåller förslaget, att docent, som är stipendiat, vid öfvergång till elementarläroverk får räkna tjänsteår i afseende på löneförbättring — en förmån, som deremot *icke* tillkommer någon annan docent.

Det är sant, att så föreslogs af den humanistiska sektionen och af konsistorium, men *under förutsättning* att *hvarje* ämne skulle få en stipendierad docent. Enligt förslaget har endast hvar tredje ämne inom den humanistiska sektionen en stipendiat, men *inskränknigen* i rätt för docent till sagda förmån är bibehållen. Skulle man alltså, hvad som är mera att önska, än att hoppas, lyckas att få en duglig docent i ämne, vid hvilket docentstipendium ej är fästadt, och att få honom till att vikariera och undervisa, så, under det hans kamrat för att stå till tjänst har 1,500 kronor, har denne noll. Men icke nog dermed. Den med stipendium försedde, som vikarierar och undervisar, får räkna tjänsteår för advancement i löneberäkningen vid elementarläroverket; den åter, som likaväl biträder vid undervisningen, utan uppmuntran af stipendium, får *icke heller* rätt till dylik tjänsteårsberäkning. Hvertill är väl sådant egnadt, om det ej enkom utgör sättet att drifva studerande från att egna sig åt och blifva docenter i de ämnen, der de hafva uppmuntran hvarken af ena eller andra sorten, jemförda med sina kolleger i andra gynnade ämnen. Och sålunda stannar bildningen och undervisningen i de förra ämnena. Af sina för undervisningen disponibla medel har sektionen enligt förslaget mistat 6,600 kronor.

Man kan, jag erkänner det, dernäst betrakta det föreliggande förslaget icke såsom en färdig organisation, utan såsom en basis för vidare utveckling och utvidgning af universiteten, deras lärarekrafter och anslagen till dem; och en, om ock endast framskytmande antydan till en sådan uppfattning förekommer ock i den ärade departementschefens eget yttrande vid remissen af den Kongl propositionen, då han, (sid. 38 i 3:dje häftet af denna Kammares protokoll) säger, att han förmodar, att, om detta förslag icke fyller alla brister, "Riksdagen icke afsagt sig tillfredsställelsen" att fylla dem, som återstå och på sid. 39 talar om att behof fortfarande lära yppa sig. Låt mig således betrakta förslaget såsom basis för vidare utveckling och utvidgning och tillse hvad det såsom sådant kan innebära och medföra. Men när jag det gör, anhåller jag att få anmärka, att jag dermed icke gör någon "hotelse", såsom den ärade departementschefen tillvitade mig, då jag vid remissen antydde något om *följderna* af förslagets antagande. Jag angifver blott hvad som under gifna förutsättningar blifver gifna följder, och jag "hotar" icke mera dermed än hvem som helst gör, som omtalar hvad som kommer att under gifna förutsättningar inträffa. Jag skulle vilja jemföra det nu föreliggande förslaget, betraktadt såsom en dylik basis och begynnelsepunkt, vid en anvisning, som gafs i politiskt afseende af den på sin tid berömda Kaptenen Anders Lindeberg, hvilken skref en bok om huruledes Sverige skulle lyckliggöras

genom "en tids revolution och sedan republik" — *hans* ideal i politiken. Här hafva vi också en revolution eller anarki i undervisningens oafbrutna gång, för det närvarande; — återstår då idealet. Detta kan tänkas på två sätt: så, att professorsbefattningarna ökas derhän, att professorer kunde sköta äfven den förberedande undervisningen, hvartill en början enligt förslaget är gjord i den medicinska fakulteten och den naturvetenskapliga sektionen. Det är det ena sättet, och det tyckes som om departementschefen för sin del lutade åt det hållet. Men då är också tydligt och uppenbart, att i sådant fall det ej är värdt att tänka på, att det nu föreslagna antalet e. o. professioner skulle göra till fyllest eller vara mer än en svag början i sådan riktning. Låt mig taga ett exempel, som departementschefen sjelf anført, nemligen universitetet i Bonn, med halfva antalet lärjungar mot Upsala och 85 professorer, deribland ungefär två tredjedelar ordinarie och en tredjedel, som vi skulle kalla, extra ordinarie. Tager jag för jemnhetens skull 60 ordinarie professorer med lön af 6,000 kronor och 30 extra ordinarie med 4,000 kronors lön, gör detta 480,000 kronor, men derifrån bör afdragas hvad som nu utgår i lön till 33 ordinarie professorer och de föreslagna 20 extra ordinarie professorerna, summa 278,000 kronor, så att om dessa dragas från de 480,000 kronorna, ett årligt behof uppstår för Upsala universitet af 202,000 kronor till professorslöner, och då naturligen ungefär lika mycket för Lunds. Detta är det bästa och fördelaktigaste sättet, ty då blifva de många ordinarie platserna lockande för dugligheten att evertuera sig; men det ekonomiska villkoret har jag nämnt. Den hushållsaktigare och tarfligare utvägen och formen för en vidare utveckling på den i och med förslaget gifna basis, till hvilken form samma förslag *också* innehåller en begynnelse, är den, som jag förut föreslagit, eller att, der sådant för den preliminära undervisningens ordentliga skötande låter sig göra, för denna och för vikariater stödja sig på docenter och förty inrätta så många vid bestämda läroämnen fästade docentstipendier, som dessa, i examina ingående ämnen äro, men deremot inskränka antalet af nya professioner till det oundgängligen nödvändiga. Denna utväg *är* möjlig inom de afdelningar af universitetet, der den propedeutiska undervisningen utgöres af muntliga och skriftliga öfningar, eller inom teologiska och juridiska fakulteterna samt humanistiska sektionen. Att detta problem är ett sådant, som låte sig lösa inom befintliga tillgångar, det har den humanistiska sektionen visat med sitt ingifna förslag (Utl. den 23 Aug. 1876). Visserligen blef det då ej fråga om 5 e. o. professioner; man stannade vid 2, men ordinarie i anseende till tjänstgöring och lön, samt ett docentstipendium för hvarje ämne. Deremot är det klart, att nu, med den minskning i medel, den humanistiska sektionen samt de teologiska och juridiska fakulteterna fått lida genom att dela med sig af sina tillgångar åt naturvetenskaperna och medicinen, samt åt öfverlopps-fonden, samt med de 5 e. o. professionerna inom den humanistiska sektionen, räcka ej befintliga tillgångar. Med bibehållande af det föreliggande förslaget i öfrigt, skulle, för de tre af mig senast nämnda universitetsafdelningarna, utöfver det nu åt dessa gifna antalet docentstipendier, till det minsta fordras 10 till, hvilket antal,

*Ombildning af
adjunktsinrätt-
ningen vid
universitetet.
(Forts.)*

*Ombildning af
adjunktsinrätt-
ningen vid
universiteten.
(Forts.)*

à 1,500 kronor, alltså gör ett årligt anslag af 15,000 kronor. Läger man dertill behofvet af att höja e. o. professorernes löner till 6,000 kronor, medförande en kostnad af 33,500 kronor, så blir behofvet enligt denna anspråkslösare, af mig föreslagna form, 48,500 kronor årligen för Upsala, och ungefär detsamma för Lund. Behofvet af ökad antal docentstipendier kommer att först och ofördröjligen göra sig gällande; det af lönefyllnad åt de nya tjensterna så småningom. Nu vet jag mycket väl, att det anses af många vara det fina i det politiska lifvet att behandla detta såsom ett spel, och att den högsta talenten dervid består i att förmå motspelaren till ett sådant utspel, hvarpå med nödvändighet följa flera och helt andra utspel, än dem han velat och tänkt. Det kan ju hända att detta är en stor och beundransvärd konst; om jag icke kan inse att så är, antager jag att sådant beror på enfalden från landet, som jag ej kunnat göra mig qvitt. Men just därför att jag icke inser det, har jag härmed helt öppet framställt den nakna sanningen beträffande det föreliggande förslaget, betraktadt från endast angifna ståndpunkt: såsom en begynnelse till ett vidare och mer, som derur sjelfnödvändigt skall följa, i en af två möjliga riktningar, den ena för rätt utförande kostnader 200,000 kronor, den andra 48,000 kronor om året för hvardera universitetet.

Då efter all sannolikhet det förslag till organisation af en vigtig del af universitetens undervisning, hvilket nu sysselsätter oss, i närmaste framtid, i dag eller en följande dag, skall blifva Riksdagens beslut och dermed från förslag öfvergå till verklighet; torde någon fråga hvarföre jag upptagit Kammarens tid med att hålla tal om en sak, som sålunda kan anses redan vara afgjord. Mitt svar på denna fråga är det, att jag ansett mig ej kunna låta organisationsförslaget eller organisationen — om det är och fattas såsom en sådan — gå fram, utan att omtala, hurudan den verkligen är för de olika delarne af universitetet, på det att jag icke skulle genom tystnad kunna anses icke hafva märkt när en i sig och sina följder så ytterst vigtig sak passerade Riksdagen eller icke känt hvad den innebar; eller — i fall förslaget skall hafva betydelsen af allenast en begynnelse med beräknad fortsättning — ej velat ådraga mig misstanken att önska lysa med lånta fjädrar, genom att, vore det ock blott såsom statist, hafva deltagit i utförandet af en fin plan, då jag, sanningen till heder, måste förklara, att jag i planens uppgörande icke har den ringaste del.

Herr Sundberg: Då jag redan från början förklarar, att jag icke motsätter mig Stats-Utskottets förslag, kan det må hända synas öfverflödigt, att jag tager till ordet i denna fråga, men den ställning, jag för närvarande innehar till Upsala universitet, gör dock, att jag icke kan med tystnad låta ett så viktigt ämne passera. Jag lofvar emellertid att icke upptaga Kammarens tid lika länge som den föregående ärade talaren, mot hvilken jag ej ämnar polemisera och med hvars anmärkningar jag i många delar sjelf är belåten, eftersom jag har likartade att göra.

Frågan som är före gäller nu, såsom vi väl känna af Utskottets betänkande, adjunktinstitutionens afskaffande eller, om man så vill

kalla det, ombildning. Den gäller således afskaffande af en inrättning, som i mer än 200 år tillhört våra universitet, som, efter min uppfattning, varit synnerligen väl afpassad efter våra förhållanden, särdeles efter den ringa tillgång på literära krafter af högre ordning hvilken här i landet finnes, och som också under lång tid tillskyndat den vetenskapliga odlingen inom fäderneslandet stort gagn. När vi nu, mine Herrar, äro färdiga med en hård dom öfver denna inrättning, så låtom oss för ett ögonblick icke glömma, att det just är såsom adjunkter flertalet af våra största vetenskapsmän antingen grundat eller rent af förvärfvat sin vetenskapliga ära. Denna institution har emellertid på den sista tiden varit föremål för rätt skarpa anmärkningar. Man har sagt, att den egentligen vore till såsom ett stort vikariat, att den undervisning som af adjunkterna meddelats varit ofullständig eller åtminstone mindre sjelfständig, och man har dessutom med en viss medlidsamhet beklagat, att många män grånat och gått till sin graf, ännu vid döden kvarstående såsom adjunkter vid universiteten utan att någonsin hafva vunnit annan befordran. Man har ansett dessa gamla adjunkter såsom ett temligen bedröfligt skadespel. Men för dessa anmärkningar har väl icke funnits full befogenhet. Vikariatsplatser hafva adjunkturerna visserligen icke i hufvudsak varit, ehuru deras innehafvare haft till åliggande att vikariera vid behov, och detta har varit både nyttigt och nödigt, emedan derförutan våra universitet mer än en gång skulle hafva kommit i största förlägenhet. Detta har dock icke varit hufvudändamålet, utan att genom en måttlig lön binda vetenskapliga förmågor vid universiteten och unna dem ro för att utveckla sin vetenskapliga duglighet, så att de vid ledighet skulle kunna intaga en professorsstol. Hvad deras verksamhet såsom lärare vidkommer, har den varit, om man så vill, af underordnad beskaffenhet, men icke desto mindre af stor vikt. De hafva, lika med docenterne, haft de propedeutiska, repetitoriska och praktiska öfningarne om hand. Enhvar som är hemmastadd med våra universitetsförhållanden känner väl, att dessa former af undervisningen äro lika väsentliga och behöfliga för den vetenskapliga odlingen som de offentliga föreläsningarne. Hvad den hos adjunkterna anmärkta mindre grad af sjelfständighet med hänsyn till professionerna vidkommer, så har den egentligen uppstått genom 1852 års universitetsstatuter, som ålade adjunkterna skyldighet att offentligen föreläsa, hvartill de förut ej voro pligtige. Föreläsningarne skulle ställas så, att ämnet därför valdes i samråd med vederbörande professor. Detta ser visserligen sjelfständigt ut och liksom om professorn skulle säga: *jag* föreläser öfver den branchen af vår gemensamma vetenskap och *ni* öfver den. Men så har det ej gått till. Jag har varit både adjunkt och professor och vet mycket väl, huru denna sak förhåller sig. Man kommer i all vänlighet öfverens om att professorn skall föreläsa öfver en del af vetenskapen och adjunkten öfver en annan, och detta sätt att samverka har varit fördelaktigt och för ingen del kränkande för adjunkterna. Huru vida för öfrigt det kan vara önskvärdt att tjänstemän af andra graden vid universiteten hafva en sådan sjelfständighet,

*Ombildning af
adjunktsinrätt-
ningen vid
universiteten.
(Forts.)*

Ombildning af
adjunktsinrätt-
ningen vid
universiteten.
(Forts.)

som det Kongl. förslaget förordar, kan vara mycket tvifvelaktigt. För min del tror jag ej att det är nyttigt.

Jag vill nu beröra den tredje anmärkningen, som man framställt mot adjunktsinstitutionen, nemligen att adjunkterna blifva så gamla, att de sedan förbigås till professionerna af yngre, friskare krafter. Jag tänker, att de extra ordinarie professorerna också skola blifva gamla och att då samma förhållande ofta skall inträffa med dem, att yngre vetenskapsmän befinnas mera lämpliga för de ordinarie professionerna. Men det tjenar ej till mycket att teoretisera öfver en institution som redan är utdömd. Dock tillåter jag mig att anföra några ord, huru adjunktsinstitutionen uppfattats vid universiteten sjelfva ända intill den senaste tiden. Det har nemligen förhållit sig så, att hvarje gång förslag väckts om adjunkturernas afskaffande har det mött ett ganska bestämdt motstånd. Så var ännu ställningen år 1874, då Kongl. Maj:t tillsatte en komité för att revidera universitetens statuter. För denna komité hade jag den äran att vara ordförande; den bestod af fem professorer från hvardera universitetet, eller tillsammans tio, tagne från de respektive fakulteterna. Innan nu adjunksfrågan af denna komité företogs till behandling, fingo de särskilda ledamöterna i uppdrag att vid hvardera universitetet höra sig för, huru vida verkligen någon allmän önskan der förefans om adjunkturernas borttagande. Till komiténs nästa sammanträde kommo alla tio tillbaka med det beskedet, att efter noggrann undersökning och pröfning hade de kommit till det resultat, att det förhölle sig alldeles tvärtom, och att man ganska allmänt önskade adjunkturernas bibehållande. På grund deraf föreslog också komitén, att de skulle bibehållas och blott deras ställning till fakulteterna ändras, liksom det också under för handen varande förhållanden naturligtvis vore önskvärdt att deras löner förbättrades. Detta beslut fattades af nio af komiténs ledamöter. Två reserverade sig och uttalade en från de öfriges afvikande mening; men det skedde med det tydliga och klara medvetande, att de dermed uttryckte endast sin privata öfvertygelse och icke den rådande åsigten vid det universitet, hvares representanter de voro.

Så stod saken på hösten 1874, då komiténs förslag inlemnades till Kongl. Maj:t. Men redan följande år, eller 1875, fingo adjunkturerna motvind. Hvarifrån denna vind kom, vet jag icke; men det vissa är, att den blåste starkt emot, och om man ser på det utlåtande, som då framkom från fakulteterna och konsistorierna både i Upsala och Lund, får man rätt goda skäl till den reflexionen, att kvinnan icke är det enda föremål, som är *varium et mutabile*. Det var något splitter nytt, som nu såg dagen. Detta förslag blef dock icke af Kongl. Maj:t bifallet, ett annat framlades för 1876 års Riksdag, och i anledning deraf fattade Riksdagen, som ej med det Kongl. förslaget var belåten, sitt beslut. Detta beslut var nu åter igen en ren motvind mot den gamla institutionen, det var en storm, som helt enkelt sopade bort adjunkturerna, och det återstod för universitetet endast att söka lämpa sig efter Riksdagens bud och befallning. Jag klandrar icke detta Riksdagens beslut; det tillkommer mig icke. Jag blott beklagar, att Riksdagen vid dess fattande uppställt två vil-

kor, som bäst hade varit borta; hvad som nu blifvit föreslaget hade i sådant fall såsom organisation betraktadt utan tvifvel varit både fullständigare och bättre än nu är förhållandet. Dessa vilkor innehöllo, det ena uppställandet af vissa allmänna grunder, på hvilka den nya organisationen borde hvila, grunder hvilka således voro färdiga i förväg genom Riksdagens beslut i ämnet. Det andra vilkoret var den af Riksdagen uttryckta önskan, att man borde hålla sig inom de anslagsbelopp, som redan då voro af Riksdagen beviljade. Det är dessa båda omständigheter, som förorsakat den bristfällighet eller ofullständighet, som möjligen kan förefinnas i det nu framlagda förslaget, och för hvilken man hvarken bör förebrå Kongl. Maj:t eller vederbörande vid universiteten; ty det är verkligen — och det må förlåtas mig att jag säger det — Riksdagens egen skuld. Emellertid skall jag nu icke uppehålla tiden med att längre tala om en institution, som genom Riksdagens beslut redan är utdömd; jag har blott trott det böra anses tillåtligt att egna några afskedsord åt en så gammal inrättning, och jag vill sluta dessa ord med uttalandet af den önskan, att det nya man vill sätta i stället måtte blifva bättre eller åtminstone lika godt som det gamla.

Gå vi nu öfver till det förslag, som på grund af Riksdagens beslut blifvit först afgifvet från vederbörande universitet, sedan granskadt af kanslersemetet och slutligen föredraget i Statsrådet, så har man, hvad först de af Riksdagen uppställda grunderna beträffar, utan tvifvel i alla afseenden sökt ställa sig desamma till efterrättelse. Hvad åter vidkommer de beräknade anslagsbeloppen, så torde, strängt taget, icke alldeles detsamma kunna derom sägas, så vidt man nemligen vill taga i beräkning icke hvad som blifvit gifvit åt hvarterda universitetet i klump, utan hvad som efter pröfning från Riksdagens sida blifvit anvisadt åt de särskilda afdelningar, hvaraf universiteten bestå. Dessa två saker betyda nemligen icke ett och detsamma. Hvad nu först grundtanken i den nya organisationen beträffar, så går den ut på tillskapandet vid universiteten af vissa nya platser under namn af extra ordinarie professorer, hvilka skulle i förhållande till undervisningen intaga en ställning, sjelfständigare än adjunkterna förut haft och lika sjelfständig, ja, i viss mån sjelfständigare än de ordinarie professorernes. Detta är det program som Riksdagen uppställt och som äfven Kongl. Maj:t eller åtminstone chefen för Ecklesiastikdepartementet i sitt anförande till statrådsprotokollet angifvit såsom riktigt och giltigt. Jag kan dock dervid icke underlåta att göra en anmärkning, liknande den som den föregående talaren redan framställt, att nemligen, hvad den medicinska fakulteten och den naturvetenskapliga sektionen af den filosofiska fakulteten vidkommer, ganska väsentliga afvikelser från den sålunda uppställda principen förekomma. Den medicinska fakulteten — jag syftar här liksom i det följande på förhållandena vid Upsala universitet — har för närvarande fem adjunkter; den skulle nu få fem extra ordinarie professorer förutom de två laboratorerne. Men innehafvarne af dessa platser komma, såsom den förste talaren riktigt framhöll, att sköta en propedeutisk eller demonstrativ undervisning under de ordinarie professorernes ledning och

*Ombildning af
adjunksinrätt-
ningen vid
universiteten.
(Forts.)*

*Ombildning af
adjunktsinrätt-
ningen vid
universiteten.*
(Forts.)

uppsigt och förblifva således i sjelfva verket i samma ställning som adjunkterna förut haft. För min del klandrar jag icke detta; tvärtom, ty jag tror, att undervisningen skall deraf hafva vida mera gagn, än om en annan ställning blifvit dem anvisad. Derföre är också denna fakultet, liksom äfven den naturvetenskapliga sektionen, der förhållandet är enahanda, mycket nöjd med Kongl. Maj:ts förslag, och de hafva också skäl dertill; ty de hafva fått sin undervisning ordnad såsom de sjelfva begärt. Men icke nog härmed; ty om vi nu se på fördelandet af de beräknade penninganslagen, visar det sig, att dessa samma afdelningar fått sig medgifven en favör, hvilken icke kommit de öfriga fakulteterna i samma mån till godo. Äfven på denna omständighet har den föregående talaren fäst uppmärksamheten. Den medicinska fakultetens nuvarande anslag, inom hvilket den hade att hålla sig vid det nya förslaget uppgörande, är 25,750 kronor. Nu har dock åt densamma blifvit föreslaget ett totalbelopp af 27,000 kronor; således har här blifvit gjordt ett tillägg på 1,250 kronor utöfver hvad Riksdagen åt densamma anvisat. Dessutom får man icke lemna ur sigte, att denna fakultet fått behålla sina amanuensarfvoden, hvilka uppgå till den ganska vackra siffran af 5,350 kronor utom fria bostäder och något ved. Här är således anledning till full belåtenhet; fakulteten är också mycket belåten och opinerar naturligtvis gerna till förmån för det Kongl. förslaget.

Gå vi nu öfver till den naturvetenskapliga sektionen, så möter oss här samma förhållande. De nya extra ordinarie professorerna blifva äfven här, såsom jag nyss nämnde, underordnade under de ordinarie och erhålla således icke den sjelfständiga ställning, som man angifvit såsom afsigten med förändringen. Vidkommande anslagsbeloppen, har äfven denna sektion fått en jemförelsevis fördelaktigare ställning. Det af Riksdagen anvisade anslaget uppgår till 20,950 kronor; enligt Kongl. Maj:ts förslag skulle denna sektion erhålla 22,500 kronor, således ett tillägg på 1,550 kronor, och dessutom har sektionen likaledes fått behålla sina amanuensarfvoden, som uppgå till 3,850 kronor. Äfven här är således full belåtenhet rådande, allt har gått i öfverensstämmelse med sektionens egen önskan, och den har fått litet mer penningar än den sjelf hoppats. Jag upprepar ännu en gång, att jag icke klandrar sjelfva saken, jag unnar båda afdelningarna hvad de fått och tror att det är väl behöfligt. Men förhållandet förtjenar dock att anmärkas, helst som de fakulteter, till hvilka jag nu kommer, icke råkat alldeles lika väl ut.

Vi hafva då först den juridiska fakulteten. Den har fått de platser den begärt, men lönerna äro förminskade för de extra ordinarie professorerna. Det anslag, som de nuvarande tillgångarne gifva, i förening med det tillägg, Riksdagen förra året beviljade, utgör tillsammans 13,700 kronor. I det Kongl. förslaget har denna tillgång blifvit minskad med 1,700 kronor och utgör således endast jemnt 12,000. Att denna fakultet icke kan vara just belåten härmed, torde väl Kammaren lätt kunna inse, i synnerhet som hvad förra året beviljades var det minsta fakulteten ansåg sig då kunna begära, och den glädde sig åt, att den då erhöill ett anslag, om också icke till en

ordinarie professorsbeställning, likväl till undervisningens uppehållande inom fakulteten.

Inom den teologiska fakulteten är väl det föreslagna antalet platser lika stort som fakulteten sjelf ifrågasatt, och derom är således ingenting att säga. Deremot har enligt Kongl. Maj:ts förslag endast ett stipendium blifvit fakulteten tillerkändt, och håller man sig till det Kongl. förslaget, med en *rigtig* uppskattning af de nuvarande adjunktslönerna, plus hvad föregående Riksdag gaf denna fakultet, så befinnes det verkliga vara en sanning hvad den föregående talaren anmärkte, att anslaget till denna fakultet är minskadt med 4,000 kronor, eller nära en fjerdedel af dess nuvarande tillgångar. Då nu hvad denna fakultet begärt var det minsta möjliga, som under för handen varande förhållanden kunde begäras, och fakulteten sjelf förklarade, att det icke vore nöjaktigt för framtiden, ehuru den icke nu velat begära mera, då Riksdagen sagt sig icke vilja öfverskrida de förra anslagen, så torde det väl få anses såsom ganska naturligt, att en förminskning i dessa anslag skulle komma för fakulteten alldeles oväntad, och deraf förklaras den mindre belåtenhet, som från detta håll blifvit förspord.

Gå vi slutligen öfver till den humanistiska sektionen, så tror jag för min del icke, att man har anledning att klandra Kongl. Maj:t för den ändring i denna afdelnings förslag, som af Kongl. Maj:t blifvit vidtagen, nemligen de många stipendiaternas förvandling till extra ordinarie professurer och ett färre antal stipendier. Jag medgifver gerna, att åtskilliga af de anmärkningar, som den föregående talaren framställt mot denna anordning, kunna vara ganska tänkvärda, men de äro dock icke af så afgörande vikt, att man mot sjelfva organisationen har stor anledning att rigta sina uddar; ty den kan, om också icke för en rätt lång framtid, åtminstone tills vidare försvaras. Men äfven här förekommer en omständighet, som naturligtvis icke kunnat vara till mycken belåtenhet för vederbörande, nemligen att anslaget, såsom den siste talaren riktigt anmärkt, blifvit minskadt med 6,600 kronor. De nuvarande tillgångarne äro, efter fakultetens beräkning, 32,600; enligt Kongl. Maj:ts förslag skulle de inskränkas till 26,000 kronor. Jag har åtminstone icke kunnat få siffrorna annorlunda, då jag med nämnda förslag jämfört fakultets-uppgifterna.

Jag har ansett mig böra framhålla dessa omständigheter, då jag tror, att man deri, åtminstone till en god del, skall finna förklaringen till de många olika yttranden i detta ämne, som framkommit i tidningarne och på annat sätt, och till de olika grader af belåtenhet och missbelåtenhet, som försports från Upsala universitet.

Främst komma nemligen, såsom jag redan nämnt, den medicinska fakulteten och den naturvetenskapliga sektionen derstädes, hvilka äro mycket belåtna, då de i hufvudsak fått hvad de begärt och litet dertill. Den juridiska fakulteten har i hufvudsak fått hvad den begärt och kan alltså sägas hafva fått litet mera luft; således är den svalt belåten. Derefter kommer den teologiska fakulteten, som är mindre belåten, då den fått litet hårdare kläm, hvilken dock blifvit icke så obetydligt lindrad genom Stats-Utskottets välvilja att anordna ett

*Ombildning af
adjunktsinrätt-
ningen vid
universiteten.
(Forts.)*

*Ombildning af
adjunktsinrätt-
ningen vid
universiteten.
(Forts.)*

stipendium för denna fakultet, och slutligen den humanistiska sektionen, som må hända blifvit hårdast behandlad och der missnöjet alltså är starkast. Det är dock icke den större eller mindre belåtenheten, hvilken bör betraktas såsom det afgörande för en fråga sådan som denna; att dylika olika uppfattningar framträda, är alltid oundvikligt vid en stor organisationsfråga.

Men är organisationen i och för sig sådan, att den för närvarande bör af Riksdagen antagas?

På den frågan är det nu slutligen, som jag tror mig, trots de anmärkningar man i åtskilliga delar med full befogenhet kan göra, icke dess mindre böra svara ja. Det finnes nemligen intet för universiteten olyckligare än en förlängning af det osäkerhetstillstånd, i hvilket de yngre lärarne nu lefva. Såsom förhållandena stå, veta de icke något om sin framtid, om hvad de hafva att hoppas och vänta af sitt qvarstannande vid universiteten. Att med första möjliga få slut på detta osäkerhetstillstånd är redan i och för sig en stor vinst. Men då jag således är beredd att gifva min röst åt det föreliggande förslaget, sker det dock från min sida med ett par restriktioner, som jag ber att för Kammaren få uttala och af hvilka den ena innehåller en tolkning af en i departementschefens anförande till stadsrådsprotokollet förekommande sats, den andra en förhoppning på ändring af ett af de här gifna stadgandena. Tolkningen går derpå ut, att hvad som blifvit sagt om de extra ordinarie professorernes sjelfständiga ställning bör så förstås, att de dock äro skyldiga och förpligtade att efter behof deltaga icke blott i undervisningen, utan äfven i examinationen vid våra universitet, att det således, såsom Stats-Utskottet mycket riktigt betonat, "vid förfall för ordinarie professor, må ankomma på vederbörande att, efter pröfning af hvarderas särskilda lämplighet för den ifrågavarande lärarebefattningen, förordna vare sig extra ordinarie professor eller innehafvare af docentstipendium att såsom vikarie för den ordinarie professorn inträda."

Utan att detta blifver framhållet såsom en skyldighet för de nya lärarne kan universitetet vid många tillfällen komma i en svår förlägenhet. Den andra restriktionen, som jag under form af en förhoppning vågar uttala, är den, att stadgandet om docentstipendierna i sitt nuvarande skick icke måtte blifva rätt gammalt. Det föreskrives nemligen, att en stipendiat får innehafva stipendiet endast tre år; förlängning kan dock ske, om så pröfvas skäligt, med ett, två eller högst tre år.

Den absolut högsta tiden skulle således vara sex år. Med skäl har från många håll blifvit ifrågasatt och sjelf vågar jag också ifrågasätta lämpligheten af en sådan inskränkning i tiden. Det är nog alldeles riktigt, att en stipendiat till en början bör få tillsättas på en kortare tid, låt vara tre år; men under dessa tre år har universitetet haft tillfälle att bedöma, huru vida denne docent verkligen duger för vidare akademisk befördran eller icke. Anser man honom icke duga, så förlänges icke stipendiet, utan han får veta, att han gör bäst i att söka sig in på någon annan bana. Duger han deremot, så förlänges det, låt vara på tre år. Under dessa tre år har han ytterligare

styrkt sin duglighet kanske i mycket hög grad; men efter den tidens förlopp måste i enlighet med det nu föreslagna stadgandet vederbörande förklara honom, att han måste lemna stipendiet och således möjligen äfven universitetet, oaktadt han sjelf mot ett så ringa arvode som 1,500 kronor är villig att kvarstanna ännu någon tid, i förhoppning att någon ledighet yppar sig, der han kan nå sitt lifs mål och få utöfva en verksamhet, för hvilken han uppenbarligen är skapad. Är det då rätt att taga ifrån honom detta understöd för att gifva det åt någon ung person, som kanske dagen förut var den förres elev. Detta är, som jag tror, ett af de svåraste gravamina man kan göra mot det föreliggande förslaget. En annan anmärkning är den, att efter min uppfattning dessa stipendier hade bort vara delade i sådana, som äro fästa vid vissa läroämnen, och sådana, som äro rent rörliga; ty detta är det enda sättet att försäkra sig om vikarie i de läroämnen, der icke någon extra ordinarie professor finnes. På denna anmärkning vill jag dock icke lägga någon stor vikt, utan låter den gerna falla, och jag vill icke en gång i afseende på den förra göra något särskildt yrkande, enär jag är fullt förvissad om att, innan någon tillämpning af dessa sex år såsom absolut tidsbestämning kommer i fråga, har man för länge sedan kommit under fund med nödvändigheten af en ändring; och i den förhoppningen må stadgandet tills vidare gerna för mig få stå kvar. Jag slutar såsom den förste talaren med uttalande af den vissheten, att en fullständig organisation, med hvilken universiteten för en längre framtid kunna vara belättna, är den nu framlagda icke; men den är en begynnelse, som kan fortsättas då tillgångarne medgifva och omständigheterna det påkalla. Men jag frågar mig ändock till slut, efter som jag började mitt anförande med några vänliga afskedsord om adjunkturen, hvad är det då, som kommer att inträffa, när en komplettering af det föreliggande förslaget sker? Jo, just det, att de adjunkturen, man nu kör på porten, komma igen genom en annan dörr, under ett nytt namn och med förbättrade löner; ty det förhåller sig lyckligtvis så med hvad som är godt liksom med hvad som är ondt, att, om man kör bort det, kommer det igen på en annan väg. Jag yrkar bifall till Stats-Utskottets hemställan i förevarande punkt.

*Ombildning af
adjunktinrätt-
ningen vid
universiteten.
(Forts.)*

Många ledamöter yttrade härtill bifall.

Herr Statsrådet Carlson: Ehuru icke något egentligt yrkande om afslag å Utskottets utlåtande i denna punkt blifvit framställt, är det likväl min pligt att, då anmärkningar blifvit gjorda mot det förslag, som Kongl. Maj:t framställt och som Stats-Utskottet för sin del utan meningsskiljaktighet tillstyrkt, framlägga några allmänna grunddrag af detta förslag tillika med de skäl, på hvilka det hvilat.

Det torde icke vara någon enda af Herrarne främmande, att när man står i begrepp att ändra en gammal institution, så dels framträder kärleken till denna institution, äfven om den är utdömd, i all sin styrka, dels göras också flera andra förslag att verkställa samma förändring. Detta har också här inträffat, och långt ifrån att det kan

Ombildning af
adjunktsinrätt-
ningen vid
universitetem.
(Forts.)

väcka förundran, skulle man snarare kunna hafva väntat, att så väl denna kärlek till det gamla, som dessa invändningar mot det nya ännu starkare gifvit sig till känna.

Jag ber nu att i största korthet få genomgå, hvad de föregående talarne yttrat i detta viktiga ämne.

Det första i ordningen — i tankens ordning — är frågan om förhållandet med de gamla adjunkturerna. Jag ber då att få säga, att efter min uppfattning är icke den förändring, som nu föreslagits, ett *afskaffande* af dessa befattningar utan blott en *omgestaltning* af de samma. Den är ämnad att i dagen framföra det, som hittills icke varit fullt utveckladt hos dem — för att de måtte kunna göra hela det gagn, hvartill de enligt sin innersta natur äro menade. Adjunkturerna hafva genomgått många öden. De voro från sin första begynnelse icke annat än extra ordinarie tilläggsbefattningar för undervisningens gagn, tillhörde fakulteten i dess helhet och hade icke något att göra med vikariat. Deras innehafvare åtnjöto stipendier och motsvarade närmast videns docenter. De blefvo sedermera efter hand bestämda tjänster, men med obetydlig lön och med den högst viktiga fördelen, att deras innehafvare, om de icke blefvo befordrade till professorer, vanligen öfvergingo i kyrkans tjänst. För nära 100 år sedan väcktes redan förslaget att förändra adjunkturerna till extra ordinarie professioner. För 25 år sedan föreslog en af Upsala universitets snillrikaste lärare adjunkturernas afskaffande. För omkring 15 år sedan föreslogs en dylik åtgärd i samma universitets konsistorium. De vidtagna förändringarne hafva emellertid bidragit att klart visa de olägenheter, som vidlådit sjelfva institutionen. Adjunkturen har nu mera blifvit en tjänst, otillräckligt lönad men också försedd med sådana åligganden, som dels träda hvarandra i vägen, dels ock åstadkomma, att undervisningen icke kan af dessa befattningar skörda det gagn, som borde kunna erhållas genom så stora uppoffringar, som staten därför får vidkännas. Dessa svårigheter hafva sin grund i dels skyldigheten att vikariera, hvarigenom en adjunkt ofta måste afbryta sin egen undervisning för att inträda i en annans, dels ock i den ofullständiga egna undervisningsskyldigheten. För min del kan jag icke inse, att det kan kallas att anklaga denna institution, om man söker befria den från befintliga olägenheter. Jag vet mig icke heller hafva vid föregående tillfällen uttalat något hårdt omdöme om adjunkturerna, utan jag har tvärtom alltid erkänt den nytta de gjort. Äfven jag har varit både adjunkt och professor, såsom den föregående ärade talaren, och saknar således icke erfarenhet om hvad båda platserna innebära. Men jag har trots, att det icke kunde anses såsom en ovänlig handling mot institutionen att utveckla den vidare mot det mål, som man anser vara dess rätta; och detta anser jag vara: att tjänsterna förblifva af ordinarie natur, men få ingripa i undervisningen så, att de på ett kämbart och verkligt sätt komplettera den och bära frukter för den vetenskapliga bildningen.

Våra universitet hafva i sjelfva verket icke vetenskaperna så fulltaligt representerade, som sig borde — jag skall genast anföra exempel härpå. Om man fyller dessa luckor och tillika förbättrar löne-

vilkoren, så kan jag icke finna, att man gjort något förkastligt. Upsala universitet har hittills haft 21 adjunkture. Det skulle nu komma att få 22 nya ordinarie platser. Således uppstår här ingen minskning, och i förändringen kan i sådant afseende ej ligga något ofördelaktigt. Men dessutom har tillkommit ett annat element — det, som den näst föregående talaren ansåg vara det nyttigaste i förslaget, nemligen att man skulle vid universitetet binda unge, förhoppningsfulle män genom att tilldela dem docentstipendier — desse skulle nu uppgå till ett antal, som icke skulle mycket understiga de gamla adjunkturernas, och hvilka skulle hafva samma uppgift som de sist nämnda. Detta är just hvad Kongl. Maj:t föreslog sista Riksdagen och som Riksdagen godkände genom sina för adjunktinstitutionens ombildning framställda grunder, hvilka icke i hufvudsak afveko från Kongl. Maj:ts framställning. Det gäller sålunda att införa i undervisningen en ny styrka genom lärare, som bearbeta ännu flera grenar af de ständigt sig utvecklande vetenskaperna och med kraft sprida dem bland ungdomen och i landet. Det har sagts, att de gamla adjunkturerna skulle kunna utträta det samma och att de nya tiensternas innehafvare lika väl som adjunkterna kunna komma att åldras på sina platser; men den stora skilnaden är den, att dessa nya professorer komma att få en helt olika ställning, som icke tillåter deras vetenskapliga verksamhet att aftyna. När de äro ställda i den offentliga talarestolen för att föredraga sitt eget läroämne för ungdomen, blir uppfordran så stark, att de icke kunna annat än utveckla sig. Deremot felet hos adjunktinstitutionen — det tillåter jag mig att tillägga till hvad den näst föregående talaren anförde — har varit det, att adjunktens verksamhet varit blott ett upprepande af den ordinarie professorns tjensteåligganden. Adjunkterna voro lärare i samma vetenskaper som professorerne och till följd deraf endast ett slags biträden med skyldighet att inträda i professorns ställe, då denne sjuknade eller hade något annat förfall. De nya befattningarnes innehafvare skola deremot innehafva en själfständig ställning och förestå hvar och en sin särskilda vetenskap; detta är hufvudskilnaden mellan den åskådning, som ligger till grund för detta förslag och den af den förste talaren uttalade åsigt, att det icke ligger så stor vikt på, att man gör den vetenskapliga utvecklingen rikare och starkare, utan mera derpå, att man sörjer för den förberedande undervisningen.

Här har frågats: afser detta förslag en definitiv organisation af universitetet, eller är det en basis för framtida utveckling? För min del anser jag det vara just hvad det gifver sig ut för att vara, nemligen helt enkelt en ombildning af adjunkturerna till den fullständigare och mera fruktbarande form de böra antaga. För öfrigt står man, hvad den definitiva organisationen beträffar, alldeles på samma punkt som förut: allt hvad som är ofullständigt är icke afsedt att afhjelpas genom den partiella förändring, som åstadkommes genom adjunkturernas ombildning. Att detta har förblandats med frågan om en definitiv organisation af universiteten, är en besynnerlig företeelse, hvars tillkomst är mig oförklarlig. I det framlagda förslaget ligger ingen anledning dertill.

Ombildning af
adjunktsinrätt-
ningen vid
universiteten.
(Forts.)

Dernäst kommer man till frågan om, huru de föreslagna grunderna blifvit genomförda, och ber jag att dervid i största korthet få genomgå detaljerna. Det har här blifvit sagdt, såsom en allmän anmärkning mot förslaget, att de medicinska vetenskaperna och naturvetenskaperna blifvit gynnade på de öfrigas bekostnad. Härtill lägges, att det skulle ligga en inkonsequens deri, att man i dessa områden af universitetets undervisning har afvikit från de grundsatser, som gjort sig gällande i de öfriga, emedan de nya platserna der vore ämnade för den propedeutiska undervisningen. Det sista påståendet är enligt min uppfattning allt igenom origtigt. Det lär icke kunna bevisas, att, om t. ex. en extra ordinarie professor anställles i växtfysiologi och en ordinarie professor företrädesvis har den deskriptiva botaniken om hand, den förres verksamhet kan anses propedeutisk eller repetitorisk i förhållande till den senares. Icke heller tror jag, att om i medicinska fakulteten tillkommer en extra ordinarie professor i pediatrik — och det är icke någon af dessa föreslagna ordinarie tjänster, som icke har sina särskilda läroämnen — hans undervisning kan anses vara ett upprepande af hvad den ordinarie kirurgie professorn har att säga. Hvad åter det beträffar, att de nämnda vetenskaperna skulle hafva blifvit företrädesvis gynnade, så har jag nu uppmärksamt lyssnat på de siffror, som blifvit uppgifna, och funnit att 1,500 kronor tillagts här och 1,200 kronor fråntagits der, och måste anse det snarare lönlösa till fördel vid en så genomgripande förändring, om jemkningarne icke äro större. Men det vågar jag säga, att om man anser, att hvad som nu utgår till löner inom hvar och en fakultet är denna fakultets egendom, som icke kan på något annat sätt disponeras, så kan man aldrig åstadkomma någon organisation eller göra någon förändring. Bästa beviset, att en beräkning i detta hänseende icke varit nödvändig för ett förslags uppgörande, är att vid Lunds universitet ingen sådan beräkning gjorts och förslaget likväl framstälts.

Skälet, hvarför det ser ut som och i sjelfva verket förhåller sig så, att medicinska fakulteten och den naturvetenskapliga sektionen medtagit större kostnader, är helt enkelt, att de behöfva en stor yttre vetenskaplig apparat för att kunna odla sina kunskapsgrenar och besörja undervisningen. Om man icke förser dem med en sådan apparat, som är ganska dyrbar, kunna de icke arbeta. Man skall återfinna detsamma såsom ett grunddrag hos alla universitet; de skaffa sig dessa inrättningar, dessa biträden och dessa yttre hjälpmedel, hvilka äro alldeles nödvändiga för i fråga varande vetenskapers studium och som man derföre väl icke bör missunna dem. Hvad beträffar det propedeutiska i undervisningen inom den medicinska fakulteten, har jag redan yttrat mig; men man bör icke förblanda propedeutisk med demonstrativ. Det förra är undervisning i elementära ämnen, det senare är ett annat sätt att undervisa, lika sjelfständigt som föredragen från katedern. Orsaken, hvarför i denna fakultet alla adjunkturet bibehållas för att ombildas till extra ordinarie professioner, är att den nya grundsatsen der redan förut tillämpats. Den har redan infunnit sig der till följd af sin egen inre nödvändig-

het. Nu föreligger blott behovet af en bekräftelse och en offentlig stadfästelse på det redan antagna. Någon ny plats är der icke tillskapad utöfver hvad Riksdagen redan beviljat.

Dernäst kommer frågan om naturvetenskaperna. Med dem är det i grunden samma förhållande som med de medicinska kunskapsarterna, och jag torde alltså icke vidare behöfva uppehålla mig dervid.

Vid den juridiska fakulteten förekommer, att hvad den begärt har den fått; äfvensom jag ber att en gång för alla få säga, att i hufvudsak ligga fakulteternas egna förslag till grund för Kongl. Maj:ts proposition. Men det är klart, att den, som är grundväsentligt skild från fakulteternas åskädning, såsom fallet är med den förste talaren, min högt ärade vän, omöjligt kan gilla dessa förslag, som fakulteterna själfva afgifvit. Det kommer sig deraf, att om man utgår från nödvändigheten, att hvarje professor skall hafva en repetitör eller elementär undervisare under sig, och derigenom antalet af vetenskapens själfständige bearbetare icke ökas, så blir förhållandet helt annat. Den juridiska fakulteten har, såsom jag nämnde, själf uppgjort det föreliggande förslaget, och här ber jag att få gifva exempel på hvad jag nyss antydde. Fakulteten har sagt, att den egde en professor i kriminalrätt, som tillika var professor i rättegångsordning; vidare en profession, som omfattade både administrativrätt och nationalekonomi, och den har gjort framställning om att få särskilda ordinarie lärare i dessa ämnen. Missförhållandet har ej varit mindre dertfore att det funnits adjunkter. Adjunkterna hafva varit till för att biträda professorerne, och dessutom har hvar och en af dem haft sig anvisadt ett mycket större läroområde än hvardera af nämnda professioner. Men ur det föreliggande förslaget har man kunnat bryta ut en del af den först nämnde professorns läroområde och föreslagit en extra ordinarie professor, som skulle hafva endast kriminalrätt, ett ämne, så ingripande i hela samhällslifvet, att det otvivelaktigt förtjenar en särskild målsman. Samma förhållande är med nationalekonomien. Man skulle enligt den förste talarens förslag *icke* hafva kunnat få en egen lärare i nationalekonomi, en vetenskap, som behandlar de allmänna grundvilkoren för det välstånd, hvartill alla samhällen sträfvä, utan man skulle i stället för dessa två nya lärare fått flere repetenter eller docenter, en under hvar redan befintlig professor för att meddela den elementära undervisningen i dennes ämne. Vidare har fakulteten begärt två stipendiat, hvilka jemväl föreslagits. Den enda afvikelsen från fakultetens förslag är att en professor fått 4,000 kronor under de första åren, men efter 5 år 4,500.

Hvad den teologiska fakulteten beträffar, är förhållandet ungefär det samma. Den har äfven beräknat att i stället för sina tre adjunkter få tre extra ordinarie professorer och har själf uppgifvit, hvilka läroämnen de nya professorerna skulle få sig anvisade. Fakulteten har äfven begärt två stipendiat, men Kongl. Maj:t har i anseende till de knappa tillgångarne blott föreslagit en. Nu har Stats-Utskottet fyllt denna lucka, och deremot har jag intet att invända. Jag har väl hört sägas, att denna fakultet skulle hafva gjort en förlust, men

*Ombildning af
adjunksinrätt-
ningen vid
universiteten.
(Forts.)*

Ombildning af
adjunktsinrätt-
ningen vid
universiteten.
(Forts.)

hvari denna består, kan jag icke fatta. Enligt förslaget skulle den äldste af de nya befattningarnes innehafvare få 4,500 kronor i lön och de öfrige 4,000 i stället för att lönebeloppet för dem alla först utgjorde högst 3,500, och dertill har fakulteten fått två stipendiater, af hvilka ingendera förut fans.

Slutligen komma vi till den humanistiska sektionen af filosofiska fakulteten. Äfven här är det sektionens eget förslag, som ligger till grund för Kongl. Maj:ts — dock icke sektionens i Upsala, utan det som afgifvits från Lund, och det derföre att fakulteten i Upsala gått in på en helt annan väg och jag icke ansåg mig kunna tillstyrka att för den särskilda sektionen följdes ett system, som var alldeles motsatt det, som tillämpats på alla de öfriga och som äfven följts i nämnda fakultets föregående förslag. Jag har funnit förklaringen till olikheten i fakultetens båda förslag deri, att, då det sista förslaget skulle uppgöras, voro af tio professorer, som hade att i saken fatta beslut, endast fyra närvarande. Af dessa var den förste ärade talaren en och jemte honom en annan professor i filosofi, hvilken, så vidt jag känner, är den ende, som delar hans åsichter i saken. De utgjorde pluralitet, och sålunda uppkom ett förslag, som afsåg ett helt annat system än det, som följts af den andra fakulteten. Sålunda måste den filosofiska fakultetens i Lund förslag läggas till grund. Det är följdt med afseende på fakulteten i Lund helt och hållet och med afseende på fakulteten i Upsala med *tillägg* af en femte extra ordinarie professor, nemligen i svenska språket. Jag skall i största korthet nämna, hvilka förändringar som äro gjorda i sist nämnda fakultet, derföre att förslaget i denna del varit utsatt för det mesta klandret. Der finnes för närvarande en adjunktur i hebreiska och en i grekiska. I stället för den förra är föreslagen en extra ordinarie profession i jemförande språkkunskap, och i stället för de nu varande adjunkturerna i grekiska och latin har föreslagits en extra ordinarie professor i klassisk filologi. Med österländska språk förstod man fördom blott de semitiska språken. Nu mera räknas vida flera språkgrenar, såsom sanskrit och dess dotterspråk, till österländska språk, och en profession i jemförande språkforskning, som äfven sysselsätter sig med sist nämnda kunskapsgränar, lärar vid vetenskapens nu varande ställning ett universitet, som vill följa sin tid, icke kunna umbära. Vidare har den egenheten funnits i Upsala, att det egde två adjunkter i nyeropeisk lingvistik, på grund deraf att förr funnos två språkmästare, hvilkas platser blifvit förvandlade till adjunkturen. I dessas ställe är nu en extra ordinarie profession föreslagen. I Lund fans blott en adjunktur; och man har der funnit det vara tillräckligt. Adjunkturen i filosofi har icke blifvit bibehållen, då ingen af denna vetenskaps målsmän förordat det: i denna vetenskap finnas i sjelfva verket också två ordinarie professioner. Dessa äro alla de indragningar, som skett. I stället hafva tillkommit: en professor i jemförande språkforskning, en i klassisk filologi, en i nyeropeiska språk, en i historia samt slutligen en i svenska språket, som väl behöft sin egen målsman.

Slutligen vill jag säga några ord om den stora "förlust", som sektionen säges skola hafva lidit. Den skulle hafva uppgått till 6,000 kronor. Nu förmodar jag, som förut är nämndt, att det anslag, som är lemnadt till tjensterna vid en fakultet, icke kan anses såsom en så beskaffad egendom, att dessa medel icke skulle kunna få en annan användning, om tjensten anses obehöflig. Det är dock för mig alldeles omöjligt att fatta den beräkning, hvarpå den anförda sifferuppgiften stöder sig. Det förhåller sig nemligen så, att denna sektion för närvarande har åtta adjunkturer med ett anslag af, om jag äfven beräknar det på extra stat gifna tillägget, tillsammans 26,000 kronor. Till de fem nya extra ordinarie professorsbefattningarne skola utgå under de första fem åren 20,000 kronor, och derefter 25,000, hvilket belopp jemte fyra stipendier à 1,500, eller 6,000, utgör 31,000 kronor. Jag föreställer mig, att den angifna förlusten anses uppkomma så, att man ansett såsom fakultetens egendom till och med de rörliga docentstipendierna, hvilka äro anslagna för alla fakulteter, ehuru flertalet af dem för närvarande innehafvas af docenter, tillhörande fakulteten. Men jag tror, att om man skall taga denna post i beräkning på ena sidan, fordrar rättvisan, att man äfven på andra sidan tager med i räkningen de *nya rörliga* docentstipendierna. Den ärade talaren, som yttrade sig näst före mig, ville att sådana skulle inrättas, men det Kongl. förslaget innehåller ju, att af de 9,500 kronor, som blifva öfver vid ombildningen af adjunkturerna vid Upsala universitet, skulle rörliga docentstipendier inrättas. Om jag antager, att man skulle använda några tusen kronor af detta öfverskott till en extra tillfällig profession, så blir ändock så mycket öfver, att åtminstone fyra eller fem rörliga stipendier kunde inrättas. Hvilka skulle få dem? De högre fakulteterna hafva vanligen icke flera docenter än som kunna förses med fasta docentstipendier, och derföre komma de flesta bland de rörliga stipendierna otvifvelaktigt att stanna i filosofiska fakulteten.

Hvad den korta tiden, under hvilken stipendierna skulle få innehafvas, beträffar, så är ju denna också föreslagen af fakulteterna. Den afviker föga från hvad som nu eger rum. De nu varande docentstipendierna tilldelas i allmänhet på 2 eller 3 år, och någon väsentlig förändring härutinnan har ju hvarken af de akademiska myndigheterna blifvit föreslagen eller i den Kongl. propositionen förordad. Det förekommer mig verkligen som det skulle ligga i sjelfva naturen af ett stipendium, att det bör betraktas som ett tillfälligt understöd och att det icke får betraktas såsom en lön. Hufvudfelet hos adjunktinstitutionen var visst, att arfvodesbeloppen ansågos vara löner under det de i sjelfva verket voro så ringa, att de knappt kunde anses för annat än stipendier. Fortsätter man nu detta förhållande och förlänger stipendietiden för en uppsättning, så qväfver man ju förhoppningarne för den ännu yngre generation, som kommer efter den: denna nya generation har nu ingen röst som höres och ingen målsman, men den förtjenar att afses. För öfrigt tror jag, att erfarenheten kommer att vidare utveckla detta ämne. Om det fall, som den näst föregående talaren anmärkt, inträffar, nemligen att en ung man,

*Ombildning af
adjunktinrätt-
ningen vid
universiteten.
(Forts.)*

*Umbildning af
adjunktinrätt-
ningen vid
universiteten.
(Forts.)*

som innehar ett docentstipendium, utmärker sig, så vill jag påminna om ett element som förekommer i detta förslag, enligt sjelfva dess grundtanke, nemligen personliga professioner. Jag föreställer mig, att en sådan ung man blir föremål för en framställning [att få en sådan profession. Har han åter icke utmärkt sig, så har han, utan förlust af tjänsteår, öfvergången öppen till elementarläroverken. Det torde få medgifvas, att det i båda fallen är *bättre* sörjdt för en vetenskapsidkare, än för närvarande.

Hvad antalet af docentstipendier beträffar, så finnas nu i Upsala 12, och efter den nya ordningen skulle antalet uppgå till 14 eller 15.

Det till detta ändamål för närvarande utgående belopp uppgår blott till 10,500 kronor, då det deremot i det nya förslaget beräknas till 21 eller 22,000 eller dubbelt. Någon förlust eller någon försämring har jag således svårt att upptäcka. Snarare synes det som institutionen skulle blifva betydligt utvidgad och som en förbättring af den samma blifvit gjord. Jag kan icke inse, att den filosofiska fakulteten misshandlas, om den får fem nya professioner och fasta stipendier till fyra unge män, summa nio nya platser. Huruvida det är bättre bestämdt med 8 adjunkturer, derom må man tvista; men jag tror, att den fullt sjelfständiga verksamheten hos de nya extra ordinarie professorerna kommer att fylla ett väsentligt behof. Dertill komma de fasta stipendierna och ytterligare de rörliga, om hvilka jag nyss hade den äran att tala.

För min del kan jag således icke föreställa mig, att förslaget medför en försämring af de för närvarande befintliga adjunkturerna, utan vågar tro, att det innebär en utveckling af deras bästa element och kommer att föra dem närmare till deras mål, att verka till gagn för universitetet.

Jag anhåller om bifall till Stats-Utskottets förslag.

Herr Wennerberg: Det är med en viss motvilja jag yttrar mig vid denna punkt. Jag känner nemligen en sådan motvilja, som den erfar, hvilken gillat grundplanen till en förändring, men finner densamma vid utförandet icke synnerligen noggrant följd.

Sedan vid förliden riksdag Kongl. Maj:t framlagt sin plan till omorganisation af adjunktsväsendet vid univeisiteten, afgaf Stats-Utskottet deröfver ett utlåtande, hvori Utskottet ganska utförligt utvisade den väg, det ansåg vid denna omorganisation böra följas. Det viktigaste af hvad Utskottet då föreslog var, "att i stället för nu bestående adjunkturer skulle inrättas *dels* fasta professorsplatser utöfver nu befintliga i de ämnen, der sådana för undervisningens upprätthållande samt för obligatoriska examinas förrättande vore af nöden, äfvensom tillfälliga professorsbeställningar för att tilldelas utmärkte vetenskapsmän och *dels* docentstipendier, likaledes fördelade i fasta för de examensämen der behofvet företrädesvis så påkallade, och rörliga." Utom åtskilligt annat, som är af mindre betydelse, och som jag därför nu förbigår, föreslog jemväl Utskottet, att den plan till omorganisationen, Utskottet önskade att Riksdagen skulle hos Kongl. Maj:t begära få för sig framlagd, icke borde förutsätta större kostnader än de då beräknade. Då denna fråga förekom i Kammaren tog

jag mig friheten att yttra, det jag icke ansåge lämpligt, att Stats-Utskottet inginge i kvalitativa bestämmelser rörande en omorganisation af en så specielt lärd fråga som den angående universitetens undervisningsverksamhet, äfvensom, att det vore vådligt att i ett så viktigt ärende söka binda Kongl. Maj:ts händer genom att bestämma en viss penningesumma, öfver hvilken man vid omorganisationen icke finge gå. Jag hade vid detta tillfälle den lyckan att höra ungefär samma ord yttras af universitetens kansler. Han likasom jag ansåg dock, att framställandet af yrkande om ändring i detta hänseende skulle få bero på hvad chefen för Ecklesiastikdepartementet yttrade i detta viktiga ärende, som i så hög grad vore på honom beroende. Departementschefen förklarade då, att han ansåg Stats-Utskottets åsichter i afseende på sjelfva organisationen så i hufvudsak öfverensstämma med Kongl. Maj:ts, att han deraf icke funne sig förhindrad att fortsätta med den ifrågasatta organisationen och att det för öfrigt enligt hans åsigt skulle låta sig göra att begränsa utgifterna för densamma till det belopp, Utskottet velat därför bestämma. I följd häraf framställdes icke något yrkande af de två personer, som vid tillfället ifrågasatte Stats-Utskottets lämplighet att i detta fall ingripa. Den 12 Maj 1876 utfärdades en Kongl. skrifvelse, undertecknad Carlson, hvarigenom Kanslersemetet för universiteten ålades att afgifva förslag till den påtänkta omorganisationen, utan att för förslaget genomförande "förutsätta större kostnader, än dem, till hvilka nu utgående medel lemnade tillgång." Det är gifvet, att, då fråga är om något så viktigt som en omorganisation, det i främsta rummet är nödvändigt att sakkunnige män deröfver höras och sättas i tillfälle att deröfver oförbehållsamt uttala sin mening, hvarefter först det tillhör departementschefen att inför Kongl. Maj:t framlägga det förslag, som äfven med afseende å befintliga tillgångar kan anses utförbart. Men i denna fråga bundos myndigheterna genast genom vilkoret att inom ett visst belopp söka åvägabringa organisationen, och man kan således taga för gifvet, att de icke fingo tillfälle att framlägga det efter deras förmenande *bästa* förslaget härtill. Följden häraf har äfven blifvit, att den nu föreslagna organisationen helt visst icke är sådan som universiteten önskat den.

Men jag vågar tillika påstå att den icke heller är sådan som Riksdagen önskat den. Vid jemförelse mellan den nu föreliggande Kongl. propositionen och den förlidet är af Riksdagen på initiativ af Stats-Utskottet beslutade skrifvelsen är alldeles påtagligt, att den nu af samma Utskott förordade organisationen icke i annat afseende fullkomligt stämmer öfverens med den mening, Riksdagen, efter det departementschefen förklarat sig godkänna Stats-Utskottets förslag, förlidet är uttalat såsom sin, än rörande kostnaden, en sida af saken som jag för min del anser vara den minst betydande. I det nu varande förslaget har en, för mig och, som jag tror, för de fleste af den lärda bildningens vänner inom landet mycket viktig del af det hela kommit att träda i bakgrunden, den nemligen, som rör fästandet vid universiteten af framstående förmågor; ty om man noggrant betraktar de uppgjorda beräkningarne, finner man, att för Upsala ungefär 9,000 kronor och

Ombildning af
adjunktsinrätt-
ningen vid uni-
versiteten.
(Forts.)

för Lund 5,000 kronor äro tillgängliga för att vid tillfälle kunna såsom extra ordinarie professorer eller docenter vid universitetet binda ovanligt lofvande vetenskapsmän; och det^s säger sig lätteligen sjelft, att dessa summor icke kunna räcka till mer än för två personer vid det ena och en vid det andra universitetet.

På grund af hvad jag sålunda anført skulle det kunna ligga nära till hands, att vid detta tillfälle framkomma med ett yrkande om afslag; men detta ämnar jag icke. Jag stämmer nemligen öfverens med departementschefen i sjelfva grundtanken för den föreslagna ombildningen, som jag anser nödvändig, ehuru jag ingalunda kan anse att denna grundtanke utvecklats på det lyckligaste sätt.

Det finnes två sätt att gå till väga vid framläggandet af ett organisationsförslag: det ena att genast framlägga det väl genomtänkt och moget — och hvar och en, som gjort något försök i denna väg, vet, huru ytterst svårt, ja stundom omöjligt detta är; — det enda sättet är att vid en rätt tidpunkt framlägga en början till ett dylikt förslag, som kan tjena som basis för en utveckling i den rätta riktningen. Då jag är lifligt öfvertygad, att detta senare sätt^t nu af departementschefen åsyftats, och att hvarje förslag, så genomgripande som detta, är af beskaffenhet att icke kunna utvecklas annat än småningom, har jag blott att tillse, om förslaget utgår från en rätt grundpunkt och synes framgå i en rätt riktning. Med den omtänksamhet den nuvarande chefen för Ecklesiastikdepartementet eger och med den välvilja, denna Kammare och äfven Medkammaren ådagalagt för de lärda institutionerna i vårt land, tviflar jag icke på, att en lycklig utveckling äfven af det nu framlagda förslaget är möjlig.

Då jag hyser dessa åsigter, är det helt visst icke lämpligt att i vissa mindre punkter nu söka åstadkomma ändring. Jag kan emellertid icke underlåta att nämna ett par som ligga mig mest om hjertat: den ena att docentstipendier blott skola kunna få sökas två gånger, till följd hvaraf det lätt kan hända att en särdeles utmärkt man, synnerligen om han gjort sig väl förtjent genom vikariat vid universitetet, efter någon tid beröfvas hvarje aflöning och kanske icke vet, hvarifrån han skall taga medel till sitt uppehälle; den andra, att med afseende på den betydelse de teologiska vetenskaperna i våra dagar måste ega, man icke sett den teologiska fakultetens behof mer till godo än som skett. Men jag lemnar å sido dessa och andra brister, som för omorganisationen i det hela icke äro af genomgripande betydelse och som genom Kongl. Maj:ts och Riksdagens samverkan småningom kunna afhjelpas, och anhåller om bifall till det föreliggande förslaget.

Öfverläggningen förklarades slutad och momentet bifölls.

Mom b c d och e.

Biföllos.

6:te punkten.

Början af Utskottets hemställan och mom. a.

Herr Widén: Kongl. Maj:t har i denna punkt föreslagit Riksdagen att bevilja 11,000 kronor för inrättande vid universitetet i Upsala af seminarier för juridik, språkvetenskap, samt matematik och fysik. Utskottet har likväl icke bifallit hvad Kongl. Maj:t sålunda föreslagit i vidsträcktare mått än att Utskottet hemställt om beviljande af 3,000 kronor till inrättande af ett seminarium för språkvetenskap, och såsom skäl härtill anför Utskottet, att den förändring i universitetets organisation, som af Utskottet blifvit tillstyrkt, lade hinder i vägen för att nu genast i sin helhet bifalla hvad Kongl. Maj:t föreslagit och att Utskottet vid sådant förhållande ansett sig böra inskränka sig till det yrkande, som blifvit framställt. För min del har jag icke kunnat finna detta skäl giltigt, utan anser anslag böra beviljas till samtliga de af Kongl. Maj:t föreslagna seminarierna. Seminarie-inrättningen har nu redan länge varit i bruk i utlandet och öfver allt visat sig bära goda frukter, ej blott för språkvetenskaperna utan ock för de öfriga, enkannerligen i matematik. Särskildt har den seminariinrättning i Lund, som förlidet år försågs med anslag, visat sig vara gagnelig. Under sådana förhållanden kan jag icke vara belåten med att man nu vill undandraga sig att bevilja anslag till seminarier för juridik, matematik och fysik, utan anhåller, att Kammaren behagade se äfven dem till godo. Jag har likväl icke i min reservation påyrkat fullt det belopp, Kongl. Maj:t föreslagit, eller 11,000 kronor, utan inskränkt mig till att begära endast 7,000 kronor. Skälet dertill har varit, att jag vid efterseende af de grunder, enligt hvilka nästlidet är anslaget till seminariet i Lund beviljades, funnit, att ingenting af detta anslag vore ämnadt till arfvode åt lärare, utan endast till stipendier och bokinköp med mera. I det förslag, som nu blifvit af Kongl. Maj:t framlagdt, angående inrättande af seminarier i Upsala, har äfven äskats medel till aflöning åt biträdande lärare. Denna olikhet har jag för min del ansett icke böra ifrågakomma, utan trott, att vid beviljande af anslag till seminariinrättningar i Upsala skulle kunna följas samma grunder som förut för Lund; och om jag då sammanräknar de medel, som på sådant sätt skulle blifva erforderliga, kommer jag till en summa af 6,500 kronor. Men som det icke lärer vara möjligt att vid seminariet i fysik undvara anslag till arfvode åt en biträdande lärare, som der är erforderlig, och jag trott, att ett belopp af 500 kronor till detta ändamål borde afses, har jag kommit till den i reservationen uppgifna slutsumman 7,000 kronor. Jag anhåller sålunda, att Kammaren ville bifalla hvad jag tagit mig friheten att hemställa, eller beviljandet af ett anslag å 7,000 kronor till inrättande af seminarier i Upsala. Emellertid då den formulering, hvilken förekommer i reservationen, som bär mitt namn, icke är tillfredsställande, tager jag mig friheten att här föreslå en annan formulering, så lydande: "att förevarande nådiga framställning för närvarande må endast på det sätt bifallas att på extra stat för år 1878 anvisas:

a) till fördelning mellan de af Kongl. Maj:t föreslagna seminarierna vid universitetet i Upsala för juridik, språkvetenskap samt

Anslag till seminarier vid universiteten.

Anslag till
seminarier vid
universiteten.

(Forts.)

matematik och fysik 7,000 kronor;“ och anhåller jag om proposition på denna framställning.

Herr von Stockenström: Jag ber att få förena mig om det yrkande, som blifvit af Herr Widén afgifvet. Då detta förslag af Kongl. Maj:t till Riksdagen framlades, ansåg jag mig, efter min förmåga att kunna bedöma en sådan fråga, böra helsa detsamma med den största tillfredsställelse, och därför har jag äfven med ledsnad sett, att Stats-Utskottet funnit sig endast till viss grad böra tillstyrka antagandet af den Kongl. propositionen. Det skäl Utskottet för sitt afstyrkande åberopat, kan jag för min del icke anse vara fullt hållbart. Stats-Utskottet har nemligen ansett, att man icke nu bör besluta om inrättandet af dessa seminarier blott och bart därför att man först borde afvakta, huru den nya organisation, som nu är i fråga att införas vid universiteten, kommer att utveckla sig. Denna organisation är emellertid, efter mitt förmenande, af den beskaffenhet, att den icke kommer att hafva något särdeles inflytande på förhållandet emellan lärare och lärjungar vid universiteten eller åstadkomma någon förändring i de derstädes studerandes sätt att studera. Adjunkturena hafva derigenom blifvit borttagna och de extra ordinarie professorerna hafva fått en mer själfständig ställning än förut; de hafva fått vissa rättigheter, som de förut saknade, och äfven vissa skyldigheter, som förut icke ålåg dem. Docenterna skola få stipendier, men dessa docenter komma att utöfva samma privatlärareverksamhet, som docenter förut utöfvat. Under antagande att detta är förhållandet och att den nya organisationen icke kan hafva något särdeles inflytande på förevarande fråga, gäller det endast att tillse, hvad värde seminarierna i och för sig kunna hafva. Dervid bör tagas i betraktande den tioåriga erfarenhet, man har från ett seminarium här i landet, det vid universitetet i Lund, hvars välgörande inverkan på studierna är erkänt; och goda vittnesbörd i samma afseende äro dessutom, efter hvad jag hört uppgifvas, att inhemta från åtskilliga utländska universitet.

Stats-Utskottet har nu tillstyrkt inrättandet af ett språkvetenskapligt seminarium vid Upsala universitet, men icke ansett sig böra tillstyrka beviljandet af anslag till de likaledes föreslagna seminarierna i juridik, matematik och fysik. Jag föreställer mig, att äfven seminarier för dessa senare ämnen skulle medföra stora fördelar för studierna, derigenom att de skulle motverka den lex- och kollegiläsning som öfvervägande gjort sig gällande vid universiteten, och att de skulle komma att föra till större själfverksamhet, grundlighet och en mera praktisk användning af de kunskaper, den studerande inhemtat. Man har just om de juridiska studierna vid universiteten anmärkt, att de äro för mycket teoretiska, och att den unge juristen lemnar akademien utan att hafva den ringaste praktiska öfning. Jag kommer i håg, att jag var närvarande i Andra Kammaren vid ett tillfälle, då en domare derstädes uppgaf, att det, efter hans åsigt, ganska ofta inträffade, att de, som med de vackraste examensbetygen komma från universiteten för att ingå i praktiken, deri voro de minst användbara, till dess de en lång tid fått dermed sysselsätta sig; och att så vore

förhållandet tillskref han det sätt, på hvilket man vid universiteten studerade.

De nu föreslagna seminarierna hafva blifvit tillstyrkta af konsistorium academicum och universitetens kansler, och i departementschefens anförande till statsrådsprotokollet förekommer ett af konsistorium i frågan afgifvet yttrande, som vid bedömandet af densamma torde vara af icke ringa betydelse. Konsistorium säger, "att studierna allt mera tagit gestalt af ett ensidigt receptivt inhemtande af ett visst kunskapsmått, utan att den sålunda vunna teoretiska insigten genom en motsvarande öfning och tillämpning erhöile någon praktisk betydelse för den studerande eller genom öfivad sjelfverksamhet blefve hans egendom." De studerande vid universiteten hafva också på senare tider sjelfve sökt att i någon mån afhjelpa behovet af seminarier, i det de, under ledning af lärarne, sins emellan bildat vetenskapliga föreningar. Under den tid jag vistades vid universitetet fanns icke mer än en sådan förening, det minerologiska sällskapet, men, slår man nu upp en universitetskatalog, finner man föreningar i alla möjliga brancher. Jag föreställer mig nu att seminarierna skulle leda till en sådan gemenskap emellan lärare och lärjungar samt till nyttiga praktiska öfningar för de studerande, och ber därför, för min del, få på det varmaste tillstyrka bifall till den Kongl. propositionen med den ändring, Herr Widén deri yrkat.

*Anslag till
seminarier vid
universiteten
(Forts.)*

Herr Fröman: Jemte det jag ber att få instämma uti hvad de föregående talarne yttrat, kan jag icke undgå att fästa uppmärksamheten på en omständighet i Stats-Utskottets utlåtande, som jag icke rätt fattar. Utskottet har nemligen icke velat bestrida, att de föreslagna åtgärderna skulle kunna verka gagnande på studiet af de ämnen, för hvilka de vore afsedda, men Utskottet har emellertid ansett att man borde afvakta verkningarne af de förändringar i universitetens organisation, som blifvit vid denna riksdag föreslagna, innan anslag till i frågavarande inrättningar lemnades. Detta hindrar likväl icke Utskottet att redan nu lemna anslag till ett språkvetenskapligt seminarium vid Upsala universitet. Men då den åberopade nya organisationen inom universitetet således ej utgör hinder för inrättandet af ett dylikt seminarium, kan jag icke inse, hvarföre samma organisation skall hindra inrättandet af seminarier för juridik, matematik och fysik. Jag tillåter mig därför yrka bifall till Kongl. Maj:ts i ämnet aflättna nådiga proposition.

Herr Almquist. Äfven jag instämmer med de föregående talarne; och tror mig dertill hafva funnit ytterligare ett skäl, som för mig talar mäktigt för bifall till Kongl. Maj:ts framställning om anslag till seminarierna, åtminstone för den juridiska bildningen.

Vi hafva nemligen litet hvar erfarit, att unga studerande, som anlända till universiteten, länge nog befinna sig på den ståndpunkt, att de icke äro i tillfälle att hemta undervisning af de föreläsningar, som de akademiska ordinarie lärarne hålla. Desses uppgift är att

*Anslag till
seminarier vid
universitetet.*
(Forts.)

uppehålla vetenskapligheten och icke att ställa sin undervisning så, att de unga, med ämnena obekante deraf kunna hafva nämnvärd nytta. Följden är, att unga män vid universitetet förnöta år innan de komma i tillfälle att inhemta något väsentligt. Om vi fråga dem som på senare tider vistats vid universitetet, så skola vi erfara, att de först på sista tiden af sin vistelse derstädes kommit i tillfälle att inhemta kunskaper, och att, i saknad af annan utväg att intränga i vetenskapen, detta då vanligen skett genom att inplugga i minnet s. k. kollegier. Jag har trott mig i förslaget till bildande af seminarier finna en ny väg öppnad för de unga studerande att göra sitt inträde uti de akademiska studierna eller i vetenskaperna. Om en ung man kommer i tillfälle att på ett praktiskt, lättfattligt sätt få för sig framställda särskilda delar af vetenskapen, vaknar hans intresse; han vänjes att sätta sig in uti densamma och får lättare att följa med undervisningen sådan den af professorerne meddelas. Men icke nog dermed, dessa seminarier skola leda till gemenskap mellan lärarne och de studerande och lemna de senare tillfälle att få veta hvad de skola läsa och huru de skola ordna sina studier. Ett faktum, som jag har mig bekant, är, att det funnits de, som legat åtskilliga år vid universitetet, utan att de varit i tillfälle att genom ordinarie lärare ens få veta hvad de borde läsa för att genomgå examensprovet. Sådant har afståndet varit mellan lärarne och lärjungarne, och på sådant sätt har en tid, kanske den dyrbaraste i de unga männens lif, blifvit bortnött. Man använder nu vanligen 4 à 5 år på de juridiska examina, då med den underbyggnad, studerande nu hafva, dessa om de genast, då de komma till universitetet, finge någon handledning, borde kunna aflägga examen till rättegångsverken på 2 och juris-kandidatexamen på 3 år, efter det det första humanistiska examensprovet blifvit aflagdt. Detta beror på felaktighet i undervisningen eller anordningarne vid universitetet. Jag vill visst icke klandra professorernes undervisning, statuterna torde af dem efterleivas, men till följd af det sätt, som af dem iakttages, och hvilket icke i första rummet afser att göra vetenskapen tillgänglig eller fattlig för de studerande, kunna desse deraf icke draga frukt, derest de icke på sidan af den offentliga undervisningen erhålla anvisning eller ledning genom kamrater eller enskilde lärare. Jag anser därför seminarierna, som afse att bereda gemenskap mellan lärare och lärjungar, af stor vikt; och skulle jag helst se, att man bifölle Kongl. Maj:ts proposition; men då utsigt dertill saknas, ber jag att få förena mig med den förste talaren i hans yrkande om ett anslag af 7,000 kronor för ändamålet.

Herr Hederstjerna: Utskottet har icke velat bestrida nyttan af ifrågavarande seminarier, utan har tvärtom förklaradt, att sannolikt på denna väg mycket gagn skulle kunna uppnås. Men då det dermed är fråga om införandet af en ny institution, har Utskottet ansett det vara skäl att gå försigtigt till väga och att inskränka sig till att bilda i Upsala en liknande inrättning med den som finnes i Lund. Der finnes ett språkseminarium, som under några år existerat utan statsunderstöd, men som af förra årets Riksdag fick anslag till premier

och bokinköp. Utskottet har velat föreslå Riksdagen att förfara på samma sätt med den ifrågasatta institutionen i Upsala, men Utskottet har icke velat ingå på förslaget från Upsala om arvoden för institutionens lärare. Till understöd för det språkliga seminariet i Lund beviljades 2,950 kronor till premier och inköp af böcker. Utskottet har föreställt sig, att om till Upsala lemnades ett ungefärligen lika belopp för samma ändamål, skulle derstädes kunna inrättas en liknande institution, och att för närvarande ej vidare borde i saken åtgöras. Jag ber att få betona, att i Utskottets betänkande förekommer just uttrycket "för närvarande". Jag anhåller om bifall till Utskottets förslag.

*Anslag till
seminarier vid
universiteten.
(Forts.)*

Herr Statsrådet Carlson: Jag är Utskottet tacksam därför, att det erkänt sjelfva idén af hvad som blifvit föreslaget, och jag vågar säga att det icke skall blifva utan frukt, emedan det är den mest ingripande förbättring i undervisningsväsendet, som på senare tider vidtagits. Det har nemligen utvecklats sig på det sätt, att från det att den offentliga föreläsningen förut var det enda sätt, på hvilket professorn meddelade sig med lärjungarne, då desse förhöllo sig helt och hållet receptiva, så är nu mera vid alla framåtsträfvande universitet inrättningar bildade, der professorn omedelbart försätter de unga i verksamhet och der de få försöka att flyga med egna vingar samt med egen kraft utarbета sådana uppsatser, som kunna vara för dem passande. Det är den starkaste häfstång för utvecklingen af den vetenskapliga undervisningen man hittills funnit. Jag tror emellertid, att det skulle vara till stor skada att behöfva stanna vid hvad Utskottet föreslagit af det skäl, att derigenom skulle nedtryckas den uppspirande växten af flera sådana institutioner. Det är icke alldeles öfverensstämmande med förhållandet, hvad jag hört några talare yttra, att i Lund skulle vara den enda institution af detta slag som hittills funnits, ty i Upsala hafva de föreslagna inrättningarne varit i gång sedan några år, ehuru ännu endast i ofullkomligt skick. Professorn i matematik har sjelf grundlagt en sådan inrättning, förenad med fysiska öfningar, som omfattas med intresse. Likaså har jag erfarit, att inom den juridiska fakulteten dylika öfningar bedrifvas, men dessa öfningar måste understödjas. Om nu Kongl. Maj:ts förslag tillbakavisades, skulle detta verka nedtryckande på dessa institutioner, stadda i sin första utveckling.

Det har yttrats, att man icke borde gifva arvoden åt lärarne, och det är sant att så är förhållandet i Lund. Det finnes likväl sådana fall, då detta icke kan undvikas, äfven om man icke gillar det i regel. Den förste talaren anförde ock, att det är nödvändigt att hafva biträden vid de fysiska experimenten. De upptaga en persons tid och måste därför ersättas, men dertill fordras ingen stor summa.

Vidare är det nödigt för dessa inrättningar att hafva lokaler. I Lund behöfves icke något anslag härför, emedan detta universitet har så få lärjungar, att icke några större lokaler för dem behöfvas, men i Upsala måste lokaler anskaffas, hvarför också utgifter härför beräknats så väl i universitetets som kanslerns framställning i denna

Anslag till
seminarier vid
universiteten.
(Forts.)

sak. Utgifter för belysning stå också i samma kategori. Af allt detta vågar jag draga den slutsatsen, att önskvärdt vore om bifall kunde vinnas för Kongl. Maj:ts proposition oförändrad, ty anslaget är för ändamålet väl erforderligt; men då jag lägger stor vikt på sjelfva saken, öfvertygad som jag är att universiteten derigenom skola taga ett stort steg framåt, är jag för min del villig att öfvergå på det förslag om nedsättning af anslagsbeloppet till 7,000 kronor, som blifvit gjordt, och vågar jag hysa den förhoppning, att icke Kammaren skall afslå en så ringa tillökning i anslaget för något så nyttigt som detta. Jag hoppas ock att Medkammaren skall bevilja detsamma.

Herr Nordenfelt, Leonard Magnus: På de grunder, som blifvit anförda af flere föregående talare, och det skäl som finnes framhållet i min reservation, det nemligen, att jag af egen erfarenhet vet huru nödvändiga och nyttiga praktiska öfningar äro vid studerande af matematik och fysik, och då jag icke tror att frågan om fyra tusen kronor mer eller mindre i någon händelse kan komma att inverka på bifall eller afslag, vågar jag anhålla om proposition på bifall till min reservation, eller att för ifrågavarande ändamål måtte på extra stat anvisas det belopp, 11,000 kronor, Kongl. Maj:t härför begärt.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad, yttrade Herr Grefven och Talmannen, att under densamma hade afgifvits följande yrkanden:

1:o att förevarande del af punkten skulle bifallas; 2:o af Herr *Widén*, att samma del måtte antagas med följande förändrade lydelse: "att förevarande nådiga framställningar för närvarande må endast på det sätt bifallas, att på extra stat för år 1878 anvisas:

a) till fördelning emellan de af Kongl. Maj:t föreslagna seminarierna vi universitetet i Upsala för juridik, språketenskap samt matematik och fysik 7,000 kronor;" 3:o af Herr *Fröman*, att Kongl. Maj:ts ifrågavarande nådiga framställning måtte bifallas oförändrad; samt 4:o af Herr *Nordenfelt*, att Kammaren skulle antaga den motsvarande delen af hans vid punkten fogade reservation, så lydande:

"att förevarande nådiga framställningar må på det sätt bifallas, att på extra stat för år 1878 anvisas:

a) för inrättande vid universitetet i Upsala af seminarier för juridik, språketenskap samt matematik och fysik 11,000 kronor."

Härefter framställdes särskilda propositioner å samtliga dessa yrkanden samt besvarades, den första med många nej, jemte några ja, den andra med många ja, blandade med nej, den tredje med många nej jemte några ja, och den fjerde med många nej, blandade med ja; hvaruppå, och efter det propositionen på antagande af Herr *Widéns* förslag förnyats samt med många ja, blandade med nej, besvarats, Herr Grefven och Talmannen förklarade sig nu hafva funnit ja öfvervägande.

Votering begärdes; till följd hvaraf och sedan, uppå Herr Grefven och Talmannens hemställan, såsom kontraproposition antagits

Herr *Nordenfjélts* förslag, uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

*Anslag till
seminarier vid
universiteten.
(Forts.)*

Den, som vill, att Kammaren, i anledning af Stats-Utskottets hemställan i mom. a af 6:te punkten i utlåtandet N:o 21, skall antaga det af Herr Widén framställda förslag,

röstar Ja;

Den, det ej vill,

röstar Nej;

Vinner Nej, antager Kammaren det förslag, Herr Nordenfelt i frågan framställt.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—75.

Nej—24

Mom. b.

Bifölls.

Den fortsatta föredragningen af utlåtandet uppsköts härefter till nästa sammanträde.

Kammarens åtskildes kl. $\frac{1}{4}$ 11 e. m.

In fidem

O. Brakel.